

Mak Maktä Jesu u kehäromini inigän kubä yäŋ niwoŋärehta manbiŋam ŋo kudän täŋkuk

Jontä Jesuta kädet täwitkuk

¹ Jesu Kristo u Anutu täŋo Nanaki. Unitäŋo Manbiŋam Täga yäput peŋpäŋ ahäŋkuko u ŋode;

² ✧Bianä Anutu täŋo profet kubä wäpi Aisaiatä manbiŋam kubä ŋode kudän täŋkuk;

Näkŋo biŋam yäŋahäwani äma kubä ŋo.

U intäjukun kädet täwit gamikta api iniŋ kirewet yäk. *Mal 3:1*

³ Uwä kome jopi-ken päŋku itkaŋ ŋode api yäwek;

Ekänitä äbähta kädet kaŋ täwirut!

Irit kuŋat-kuŋatjin kaŋ täŋsiwoŋ tawut! *Ais 40:3*

⁴ ✧Eruk, man Aisaiatä kudän täŋkuko udegän Jontä ŋode täŋkuk. Kome jopi-ken päŋku itkaŋ ämawebeta ume ärut yämiŋpäŋ man ŋode yäŋahäŋit täŋkuk; In bänepjin sukurewäkaŋ ume ärut tamiŋjira Anututä momijin api peŋ tamek yäk.

⁵ Ude yäwerirän ämawebe mäyap Judia komeken nanik ba Jerusalem yotpärare-ken naniktä Jontä itkuk-ken u päŋku wakini yäŋahäŋirä Jontä Jodan ume gänaŋ yäŋ-yäkŋat päpmo ärut yämik täŋkuk.

⁶ ✧Täŋpakaŋ Jon uwä tektawä but kubä wäpi kameri unitäŋo pujiŋipäŋ täŋpani upäŋ täŋkaŋä

✧ **1:2:** Mat 11:10 ✧ **1:4:** Apos 13:24, 19:4 ✧ **1:6:** 2Kn 1:8; Mat 11:8

pioŋtawä but gupipäŋ täŋpani upäŋ yamäŋ täpänenpäŋ kuŋat täŋkukonik. Täŋpäŋ ketemtawä käpukbam-kät kähäräp umeni bipiken nanik ugänpäŋ nak täŋkukonik.

⁷ ✧ Ude täŋkaŋ manbiŋam ŋode yäŋahäk täŋkuk; Äma kubä biŋam ikek mäden näwatak yäk. Unitäŋo kehäromitä näkŋo kehäromina irepmitak. Näk äpani-inik unita u dubini-ken näk nämo itnaŋi.

⁸ Nadäkaŋ? Näk ume-inikpäŋ ärut tamitat. Täŋpäkaŋ äma mäden näwatak unitäwä Anutu täŋo Munapikpäŋ api uwäktäŋ tamek yäk.

Jontä Jesu ume ärut imiŋkuk

Mat 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Kadäni uken Jesutä Galili kome Nasaret yotpärare u peŋpeŋ abäŋjirän Jontä Jodan ume gänaŋ yäŋikŋat päpmo ärut imiŋkuk. ¹⁰ Ärut imänkaŋ Jesu ume gägäni-ken äbäŋpäŋ kaŋkuk; Kunum aŋeŋjirän Anutu täŋo Munapiktä imaka känaräm bumik unitä äpäŋkaŋ gwäki terak maŋirayäŋ täŋkuk.

¹¹ ✧ Ude täŋjirän kunum gänaŋ nanik gera kubä ŋode ahäŋkuk; Gäk näkŋaken bänepna gämäni-inik yäk. Gäk gabäŋkaŋ gäripi pähap nadäk täyat yäŋ yäŋkuk.

¹²⁻¹³ ✧ Ude yäŋjirän uterakgän Munapiktä iniŋ kireŋpewän Jesu kome jopi-ken, tom ägwäritä kuŋarani-ken päŋku itkuk. Uken kepma 40 ude irirän Satantä yäŋikŋat täŋkukonik. Ude täŋkuko upäŋkaŋ Anutu täŋo aŋerotä täŋkentäŋ imiŋjirä it yäpmäŋ kuŋkuk.

✧ **1:7:** Apos 13:25 ✧ **1:11:** Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7

✧ **1:12-13:** Sam 91:11-13

*Jesutä äma yaräbok-yaräbok yämagutkuk
Mat 4:12-17; Luk 4:14-15*

14 ✨Eruk, Jon komi yotken tewä irirän kadäni uken Jesu Galili komeken kuᅇkuk. Pāᅇku Anutu tāᅇo Manbiᅇam Täga yāᅇahāᅇpāᅇ ämawebe ᅇode yāwetkuk;

15 ✨Kadäni ahätak yāᅇ yāwetkuk. Anututä intäjukun itkaᅇ yabāᅇ yāwat epän tāᅇpayāᅇ täyak u tuän kerāp täyak! Unita bāᅇepᅇin sukureᅇpāᅇ Anutu tāᅇo Manbiᅇam Täga uwä nadāᅇpāᅇ bāᅇepᅇin-ken peᅇpāᅇ kaᅇ yāpmāᅇ kuᅇarut!

16 Ude yāwetpāᅇ Jesutä Galili gwāgu pomi terak kuᅇattāᅇᅇän yabāᅇkuk; Saimon-kät noripaki Andrutä yäk taᅇi, gwāgu tom yāpani u gwāgu ᅇanaᅇ maᅇpāᅇ āpmoᅇ irirän yabāᅇkuk. Äma yarä uwä moneᅇ epānta gwāgu tom yāpmäk tāᅇkumānonik.

17 ✨Yäk maᅇpāᅇ āpmoᅇ irirän Jesutä yāwetkuk; Eruk! Epän u peᅇkaᅇ näk näwarun! Näk näwarirän gwāgu tom yāpmäk tākamāᅇ udegāᅇ ämawebe Anutu iwatta yāpmäk-yāpmäk epän api tamet yäk.

18 Yāweränä uterakᅇän epāni u peᅇpeᅇ iwatkumāᅇ.

19 Iwarāᅇkaᅇ ätukät kuᅇpāᅇä Sebedi tāᅇo nanaki yarä wāpi Jems kenta Jon u ᅇāpe terak itkaᅇ yäk taᅇi, gwāgu tom yāpani u ket tāᅇ irirän yabāᅇkuk.

20 Yabāᅇpāᅇ peᅇᅇän yarä unita gera yāᅇirän nani Sebedi-kät epän āmaniye ᅇāpe terak itkuᅇo u yep-maᅇpeᅇ Jesu iwatkumāᅇ.

✨ 1:14: Mak 6:17 ✨ 1:15: Mat 3:2; Gal 4:4 ✨ 1:17: Mat 13:47; Luk 5:1-11

Jesutä mäjo äma magärani kubä iwat kireŋkuk

Luk 4:31-37

21-22 ✠✠Eruk ude täŋpäŋ penta kuŋtäŋgän Kapeneam yotpärare-ken ahäŋkuŋ. Uken Sabat kadäni täŋirän Jesu Juda täŋo käbeyä yot gänaŋ äronpäŋ manbiŋam yäwetpäŋ yäwoŋäreŋkuk. Täŋirän ämawebe kikuŋutpäŋ nadäwä kudupi kubä täŋkuk. Ude täŋpäŋ ŋode nadäŋkuŋ; Baga man yäwoŋärewani ämatä man yäŋpäŋ-yäwoŋäreŋkuk täk täkaŋ ude bumik nämo yäk. Äma ŋowä man mähemitä yäyak yäŋ nadäŋkuŋ. ²³ Täŋpäkaŋ kadäni ukengän mäjo wakitä magärani kubä käbeyä yot gänaŋ penta itkuŋo unitä kähän yäŋkaŋ ŋode yäŋkuk;

²⁴ ✠Jesu, Nasaret nanik, gäk jide täŋ nimayäŋ äbätan? Nidäpayäŋ äbätan? Gäka nadäkamäŋ. Gäk Anutu täŋo Kudupi Äma u! yäk.

²⁵ Yäwänä Jesutä kaŋ-yäŋpäŋ ŋode iwetkuk; Bitnä! yäk. Äma ŋo kakätäŋpeŋ ku!

²⁶ ✠Ude iweränä mäjäotä äma uwä inŋitpäŋ kwaiŋkaŋ kähän yäŋpäŋ kakätäŋpeŋ kuŋkuk.

²⁷ Täŋirän ämawebe u kaŋkaŋ nadäwätäk pähap täŋpäŋ ini-tägän näwetgäwet täŋpäŋ yäŋkuŋ; Wära! U imatäken? Man kudupi kehäromi nitek yäyak! Unitä man yäŋirän mäjo mani buramik täkaŋ. Äma jopitä ude täga tänaŋi nämo yäk.

²⁸ ✠Ude yäŋpäŋ Jesu täŋo biŋam u bäräŋeŋ Galili kome uken-uken yäŋpäŋ-nadäŋtäŋ kuŋkuŋ.

Jesutä ämawebe mäyap yäpän tägaŋkuŋ

Mat 8:14-15; Luk 4:38-39

✠ **1:21-22:** Mat 4:13 ✠ **1:21-22:** Mat 7:28-29 ✠ **1:24:** Mak 5:7

✠ **1:26:** Mak 9:26 ✠ **1:28:** Mat 4:24

29 Tāņpākaņ Jesu uwä Jems kenta Jon-kät käbeyä yot peņpeņ Andru kenta Saimontä yotken kuņkuņ.

30 Kuņpāņ Jesu yot gānaņ āronjirān Saimon kenta Andrutä Saimon yepmani webe gup kädāp kāyām tāņkaņ patkuko unita iwetkumān.

31 Iwerānkaņ pāņku kerigān iņitpāņ yāpmāņ akuņkuk. Ude tāņjirān uterakgān kāyām u paorānkaņ pāņku ketem gwet yāmiņkuk.

32 Eruk kome bipmāņjirān āma kāyām ikek ba āma mājotä magārani u yāņ-yākņat yāpmāņ Jesuken ābuņ.

33 Yāņ-yākņat yāpmāņ ābāņpāņ āmawebe yotpārare uken nanik kudup bumik yot yāma-ken itkuņ.

34 ✧Äbä irirä Jesutä āmawebe kāyām mebäri mebäri nitek yāpān tāgaņit mājotä magārani yāwat kireņit tāņkuk. Ude tāņkaņ mājō u Jesu tāņō mebäri nadāņkuņō unita man yākta yāniņ bitnāņkuk.

Jesu nani-kät inigān man yāņkumān

Luk 4:42-44

35 ✧Ude tāņkaņ patkuko kome ket nāmo yāņeņjirān Jesu akumaņ yot peņpeņ uruņ kāda pāņku nani-kät man yāņkumān.

36-37 Yāņ irirān Saimon-kät noriye ātutä Jesuta wāyākņeņtāņ pāņku kaņ-ahāņpāņ iwetkuņ; E! Gāk imata ņō itan? Āmawebe kudup gāka wāyākņeņ itkaņ!

38 Ude iwerāwä ņode yāwetkuk; Nin yotpārare kukņi kukņi it yāpmāņ kukaņ-ken u kāda kuna! Uken kuņkaņ Anutu tāņō man yāņahāņpāņ kaņ yāwet tāņpa. Nāk epān u tākta ābut.

39 ✧ Ude yānpāṅ Galili komeken yotpārare kubākubä täṅo kábeyä yot gānaṅ äronpāṅ man yāwerit mäjo yāwat kireṅit täṅkuk.

Jesutä äma gisik paräm ikek yāpän tägaṅkuk

Mat 8:1-4; Luk 5:12-16

40 Tänpäkaṅ kadäni kubä äma kubä gisik paräm ikektä Jesuken kuṅpāṅ gukut imāpmok tänpāṅ butewaki terak ṅode iwetkuk; Gäk täṅkentāṅ namayāṅ nadānpāṅä näk täga nepmaṅpi kudupi iret yāṅ nadätat.

41 Ude yāwänä Jesutä äma u kaṅpāṅ butewaki pähap nadāṅ imiṅpāṅ keru gupi terak peṅkaṅ iwetkuk; Täga täṅkentāṅ gamayāṅ. Eruk, paräm ṅo paorut!

42 Ude yāwänä uterakgän paräm u paorirä säkgämän itkuk.

43-44 ✧ Tänpāṅ Jesutä äma u man kehäromi ṅode iwetkuk; Täṅ gamitat ṅonita ämawebe biṅam nämo yāweren. Gäk päṅku gupka bämop äma iwonjäre. Ude tänpāṅ äneṅi säkgämän itta Moses täṅo бага man iwatpāṅ gupe kábäṅi nitek ijiṅiri ämawebetä paräm tägakaṅ yāṅ api nadāwä täreneṅ. Jesutä ude yānpāṅ iwet-pewän kuṅkuk.

45 Päṅku Jesutä iwetkuko ude nämo täṅkuk. Nämo, Jesutä gupi yāpän tägaṅkuṅo unitagän ämawebe kumän yāṅahānpāṅ yāwettāṅ kuṅkuk. Ude täṅjirän kaṅpāṅ Jesu yotpārare bämopi-ken kwawak täga nämo kwet yāṅ nadāṅkuk. Ude nadānpāṅ kukṅi kāda, äma mäyap nämo irani-ken kuṅat täṅkuk. Äma mäyap nämo irani-ken kuṅatkukopāṅ

ämawebe uken-uken naniktä ehutpäñ pen iwarän täk täñkuñonik.

2

Jesutä äma kubä yäpäñ tägañkuk

¹⁻² Eruk kepma yarägän itpäñ Jesu äneñi Kape-neam yotpärare-ken kuñirän ämawebetä Jesu äbäko ude itak yäñ nadäñpäñä yot itkuk-ken u äbä bumta tokneñpäñ yäman imaka, it tokneñpäñ bägup kubä nämo peñkuñ. Bumta tokneñpäñ irirä Jesutä Anutu täño manbiñam yäwetkuk.

³ Täñkañ äma kwäyähäneñ täñpani kubä äma yaräbok-yaräboktä gärañ täñpäñ Jesuken yäpmäñ äbuñ. Täñpäñ noriye ätu täñkentäktä penta äbuñ.

⁴ Yäpmäñ äbäñpäñ yabäñkuñ; Ämawebe kätum-kätum irirä. Ude yabäñpäñä Jesu dubini-ken pekta kädetta wäyäkñewä wawäpäñ yot medäp terak punin yäpmäñ äronkuñ. Punin päro medäp äriwä tumbäpäñ äma kwäyähäneñ täñpani u gärañ ikek tewä äpmonkuk.

⁵ ✧ Ude täñirä Jesutä nadäkiniki yabäñpäñ äma kwäyähäneñ täñpani u iwetkuk; Notnapak, gäkño momika peñ gamitat!

⁶⁻⁷ ✧ Ude yäñirän Baga man yäwoñärewani äma ätu penta itkuño unitä ñode nadäñkuñ; Ai, äma ño imata ude yäyak? Anututa yäñärok man yäyak yäk. Äma kubätä äma täño momi penäñi nämo. Anutu-tägän momi peñ yämik täyak yäñ nadäñkuñ.

⁸ Ude nadäñirä Jesutä Ude nadäkañ yäñ nadäñpäñ ñode yäwetkuk; Imata ude nadäkañ?

9 Äma ño man jide iwerira bureni kwawak ahänjirän känayän?; Momika peñ gamitat yän iweret ba Akumañ ku yän iweret?

10-11 Eruk, in kome terak ño Äma Bureni-inik-ken momi peñ yämik täño kehäromi itak yän nadäka ñode tänjira kawut. Ude yänpän äma kwäyähäneñ täñpani u iwetkuk; Näk ñode peñ gäwetat; Aku! Patpat bägupka yäpmänkañ yotka-ken kuyi!

12 ☆ Ude iwerirän ämawebe itkuño u inamiken akumañ patpat bägupi yäpmänkañ kuñkuk. Täñjirän ämawebetä kañpän nadäwä inide kubä täñkuk. Täñpän yänkuñ; Wära! Imaka kudupi kubä käkamän! Kudän ñodewani bian kubä nämo kak täñkumänönik. Ude yänpän Anutu iniñ oretkuñ.

Jesu Livai imagutkuk

Mat 9:9-13; Luk 5:27-32

13 Ude täñpän Jesu Kapeneam yotpärare peñpeñ äneñi Galili gwägu u gägäni-ken kuñkuk. Pänku irirän ämawebe mäyaptä ahänj iminpäñ it gwäjinñkuñ. It gwäjinñirä Anutu täño manbinam yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk.

14 ☆ Yäwetpäñ yäwoñärek täñtäñ kuñattängän Alfias nanaki wäpi Livai u takis moneñ yäpmäk-yäpmäk täñ irirän Jesutä kañpän iwetkuk; Gäk akumañ näk näwat yäk. Ude iweränä Livai mani buraminpäñ epäni u peñpeñ akumañ iwatkuk.

15 Eruk kumañ päñku Jesu Livaitä yotken äronpäñ Livaikät ketem bok nañkumän. Jesu täño iwaräntäkiye-kät äma takis moneñ yäpani ätu ba äma waki täñpani yän yäwerani mäyap Jesu iwat täñkuño u ketem penta nañkuñ.

16 ☆ Ketem naŋ irirä Baga man yäwoŋärewani äma ätu Parisi äma äbotken nanik äbä yabäwä siwoŋi nämo täŋpöpäŋ Jesu täŋo iwaräntäkiye ŋode yäwetkuŋ; E! Jesu imata takis monen yäpani äma ba äma waki täŋpani-kät bok itpäŋ ketem näkaŋ?

17 Man ude yänirä Jesutä nadäŋpäŋ yäwetkuk; Äma kubä näk käyäm nämo yäŋ nadäŋpäŋä yäpätägak ämaken nämo kwek. Täŋ, äma kubä näk käyäm täyat yäŋ nadäweko unitä uyaku yäpätägak ämaken kwek yäk. Näk epän udewani täkta äput. Näk äma inita siwoŋi yäŋ yäk täkaŋ unita nämo äput. Nämo, äma inita näk momi täŋpani yäŋ nadäŋpäŋ äpani-inik kuŋat täkaŋ äma udewanita yäŋpäŋ äput.

Nakta jop itta Jesu iwet yabänkuŋ

Mat 9:14-17

18 Täŋpäkaŋ kepma uken Jon ume ärut yämani unitäŋo iwaräntäkiye ba Parisi äma ätukät бага man iwatpäŋ nakta jop itkuŋ. Ude täŋirä äma ätutä Jesu päŋku ŋode iwetkuŋ; Jon täŋo iwaräntäkiye ba Parisi äma täŋo yäwaräntäkiye u бага iwatpäŋ nakta jop it täkaŋ. Täŋ, gäkŋo gäwaräntäkaye imata nakta jop udegän nämo it täkaŋ?

19 Iweräwä Jesutä kowata man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Äma ätu noripaki wäpi biŋam ikek kubäkät oretoret terak kuŋatkaŋ imata butewaki nadäŋpäŋ nakta jop itneŋ? Nämo inik!

20 Täŋpäkaŋ iwantä päbä äma u inŋit yäpmäŋ kuŋirä uyaku noriyetä wäyäkŋewä wawäpäŋ butewaki nadäŋpäŋ nakta jop itneŋ.

☆ **2:16:** Mat 11:19; Luk 15:1-2

21 Jesutä ude yänpän iniken man kudupi-kät Parisi äma täño man ukät bok nämo awähutneñ yän nadänpän man wärani yarä yäwetkuk. Kubä ñode; Äma kubätä tek wewani bipa yänkañ tek moräki kodakipän tek wewani biani terak täga nämo penpäñ bipek yäk. Ude täñpeko uwä tek kodaki unitä täñpewän tek biani u tañj wewek.

22 Ude yänpän äneñi man wärani kubä ñode yäwetgän täñkuk; Äma kubätä wain umeni api täñpanipän käbot tom gupipän täñpani biani kubä gänañ täga nämo piwek. Ude täñpänä wain umeni api täñpani unitäño kehärominitä täñpewän käbot biani kehäromi nämo u tumänpän wain umeni ba käbori u bok jop awähutneñ. Ude täga nämo täñpek. Wain umeni api täñpanipän käbot kodaki kehäromi gänañ piweko uyaku täga.

Jesu u Sabat täño mähemi

Mat 12:1-8; Luk 6:1-5

23 Eruk Juda täño Orekirit kadäni kubäken Jesu iwaräntäkiye-kät säguom epän bämopi-ken kuñatkuñ. Kuñattängän iwaräntäkiyetä säguom ätu wenpäñ yäpuñ.

24 ✧ Wenpäñ yäpmänirä Parisi äma ätutä Jesu ñode iwetkuñ; U yabä! Orekirit kadäni-ken epän ude täkta yäjiwäranu ukenopän ude imata täkañ?

25 ✧ Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ude nämo! Bian oranin Devit u noriye-kät nakta yewäpäñ täñkuño unitäño manbiñam Anutu täño man terak nämo daniñpäñ nadäk täkañ?

26 ✧ Manbiŋam u ɲode pätak; Bian-inik Devit noriye-kät Anutu täŋo yot gänaŋ äronpänjä käräga Anututa pewanipän yäpmänpän naŋkaŋ noriyeta imaka yämän naŋkuŋ. Bämop äma intäjukun täŋpani wäpi Abiata kadäni unitä itkuk-ken uken ude uwä täŋkuk.

27 ✧ Ude yäwetpän ɲode yäwetgän täŋkuk; Orekirit kadäni uwä Anututä ämawebe täŋkentäкта penjuk. Kadäni uwä ämawebeta bäräpi yämikta nämo.

28 In nadäkaŋ? Äma Bureni-inik u imaka kudup-tagän ba Sabat täŋo mähem i bok.

3

Jesu epän Sabat kubäken täŋkuk

Mat 12:9-14; Luk 6:6-11

¹ Kadäni kubä Jesutä Juda täŋo käbeyä yot kubä gänaŋ äronpänjä äma ker i kwäyähäneŋ täŋpani kubä irirän kaŋkuk. ² Kepma u Sabat unita Parisi ämatä Jesu jide täŋpän manken kaŋ tene yän nadänpän Jesu ket täŋpän kaŋiwat itkuŋ. Jesutä äma ker i kwäyähäneŋ täŋpani ɲokeŋowä Sabat kadäni ɲo käwep yäpän täganeŋ yän nadänpän unita.

³ Ude kaŋ iwarirä Jesutä ker i kwäyähäneŋ täŋpani u ɲode iwetkuk; Ämawebe päke ɲo gabäŋirä aku!

⁴ ✧ Ude iweränkaŋ akuŋpän irirän Jesutä Parisi äma yäwet yabänkuk; In jide nadäkaŋ? Orekirit kadäni-ken kädet jidewani uwä täga täne? Kädet täga täne ba kädet waki täne? Ba äma käyäm ikeкта jide täŋ yäm i ne? Täŋkentän yäm i ne ba nämo

tänkentän yämiñitna ini kumneñ? Ude yäweränä kowata man nämo yänkañ kum itkuñ.

5 ✧ Ude tänpäwä Jesutä bänepi nämo imärani yabänpäñ-nadawän nämo tägawäpäñ koki tänpän wañkuñ. Koki tänpän wawäpäñ äma keru kwäyähäneñ tänpäni uwä iwetkuk; Ketka piräreñpäñ yäpi-siwon tawut! Ude iweränä keru piräreñpäñ yäpäñ-siwon tañkuñ.

6 ✧ Eruk, ude täñirän Parisi ämatä kañpäñ Jesu jide tänpäñ kañ utne yän nadänpäñ gapman täño intäjukun äma wäpi Herot unitäño äbotkät päñku käbeyä tänpäñ yänpäñ-nadäk täñkuñ.

Ämawebe mäyaptä Jesu iwarän täñkuñ

7-8 ✧ Ude täñkañ kome u peñpeñ Jesutä iwaräntäkiye yäwän yäpmän Galili gwägu-ken kuñkuñ. Kuñirä ämawebe bumta yäwatkuñ. Kome mäyap ñode u naniktä yäwatkuñ; Galili kome, Jerusalem yotpärare, Judia kome, Idumea kome, kome Jodan ume udude käda itkañ, Tire yotpärare, Sidon yotpärare, kome uken naniktä Jesutä imaka imaka täk täñkuko biñami u nadänpäñ Jesutä itkuk-ken ukengän tokneñ moreñkuñ.

9-10 ✧✧ Ämawebe käyäm ikek mäyap yäpäñ täganñkuño unita äma käyäm mebari mebari nikektä Jesu gupi inñitnayän nadänpäñ noriye dumän yäwat yäpmän Jesutä itkuk-ken äbuñ. Äbä bumta tokñewäwä Jesu ämawebetä uyin-kätupneñ yän nadänpäñä iwaräntäkiye gäpe täpuri kubä yäpmän päbä tuän pekot yän yäwetkuk.

✧ 3:5: Jon 11:33 ✧ 3:6: Mat 22:15-16 ✧ 3:7-8: Mat 4:25

✧ 3:9-10: Mak 4:1; Luk 5:1-3 ✧ 3:9-10: Mat 14:36

11 ✧ Tänpän kadäni kadäni äma mäjotä magäranitä Jesu kañpän mäjo uwä kome terak inami yäpä äpmonpäpän kähän yänpän ñode yäk täñkuñonik; Gäk Anutu täño nanaki yäk.

12 ✧ Ude yäwäwä Jesutä iniken mebäri yänahäkta yäjiwät-inik täñkuk.

Jesutä iwaräntäkiye 12 ude yämagutkuk

Mat 10:1-4; Luk 6:12-16

13 Ude yänpän pom kubäken äronpän Jesutä äma ini bänepitä nadänkuko u yänpewän äbuñ.

14-15 Ude tänpän äma 12 ude yänpewän äbuño u Jesu inikät kuñatta ba Anutu täño man kudupi yänahänjit, kehäromini peñ yämiñirän mäjotä äma magärani yawat kireñjit täkta yäpmän daninñkuk.

16 ✧ Äma 12 uwä wäpi ñode; Kubä Saimon. Jesutä wäpi kodaki Pita yän iwetkuk.

17 ✧ Yaräwä Sebedi täño nanakiyat wäpi Jems kenta Jon. Yarä unita iniken man terak wäpi Boaneges yän yäwetkuk. U ninin man terak Iromän.

18 Täñä ätu täño wäpi Andru, Filip, Batorom, Matiyu, Tomas. Kubäwä Alfias täño nanaki wäpi Jems. Kubä wäpi Tadius. Kubä wäpi Saimon Selot.

19 Kubä Judas, Kariot komeken nanik. Äma unitä Jesu iwan keru terak peñkuk.

Jesu mäjotä magärirän epän täyak yän iwetkuñ

Mat 12:24-32; Luk 11:14-23, 12:10

20 Eruk iwaräntäkiye ude iwoyänpän yepmanñan Jesu yotken kuñkuk. Kuñkukopän ämawebe bumta äbuño unita Jesu ini ba iwaräntäkiye jide tänpän ketem nanpäm!

✧ 3:11: Luk 4:41 ✧ 3:12: Mak 1:34 ✧ 3:16: Jon 1:42 ✧ 3:17: Luk 9:54

21 ✧ Ude täjirä Jesu täño noriyetä biñam u nadänpän, Eruk! Jesu nadäk-nadäki paotak yänpän imagutnayän Jesutä itkuk-ken äbuñ.

22 ✧ Tänpäkan äma Baga man yäwoñärewani Jerusalem yotpärare-ken naniktä äbuñ. Äbänpän ñode yänkuñ; Mäjo täño äma ärowani wäpi Bilisibap unitä Jesu magärirän unitäño kehäromi terak mäjo yäwat kirek täyak! yäk.

23-25 Tänpän man yänkuño Jesutä u nadänpän ämawebe yän-päbä yepmanpän man wärani terak ñode yäwetkuk; Satantä iniken äboriye täga yäwat kirewek? Nämoinik! Ba äma äbot kubätä kowat ämiwän täneño uwä jide tänpän kehäromi irek? Bureni, ini buap-tägän ämineño uwä kehäromini paorek.

26 Tänpän udegän Satantä iniken äboriye däpmänpän yäwat kireweko uwä kehäromi täga yäpneñ? Nämoinik! Satan ini paot-inik täñpek.

27 Ude yänpän yäwetkuk; Äma komi kubätä iniken yot gänäñ irirän äma kubätä siwani yänkan päro tuñumi täga yomägarek? Nämö! Äma komi u bäyañ injipän yentä keruñ pädät tänpän penkan uyaku tuñumi täga yomägarek.

28 Unita ket täwera nadäwut; Waki mebäri mebäri ba Anututa yänärok man yäkyäk unitäño momi u täga penäñi.

29 Upänkan äma kubätä Anutu täño Munapikta yänärok man yäwayän täko uwä momini uwä tärek-täreki nämö pen api pärek yäk. Anututä momini uwä täga penäñi nämö.

30 Äma ekäni ekänitä Gäk mäjotä magäränkan unitäno kehäromi terak täk täyan yän iwetkuño unita Jesutä ude yäwetkuk.

Jesu täno miñiye noriye u netä?

Mat 12:46-50; Luk 8:19-21

31 ✧ Man ude yän irirän miñi noriye-kät Jesutä itkuk-ken u ahänkuñ. Ahänpän yäman umu itkan Jesutä yäman äpän yän nadärpän äma kubä iwerä äronkuk.

32 Äronpän Jesu äma bämopi-ken irirän kanpän ñode iwetkuk; Ai! Meñka notkaye yäman itkan gäka yäkan yäk.

33 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Meñnaye notnaye bureni-inik u netä?

34 Ude yänpän ämawebe it gwäjiñkuño u yabänpän yänkuk; Meñnaye, notnaye bureni ño!

35 Ämawebe Anutu täno man buramik täkan uwä näkño meñnaye, notnaye, wanotnaye bureni-inik.

4

Mujiipi pikpik täno man wärani

Mat 13:1-9; Luk 8:4-8

1 ✧ Jesutä äneñi Galili gwägu gägäni-ken äpmonpän ämawebe man yäwetpän yäwonärek tänkuk. Täñ irirän ämawebe mäyap äbä itgwäjiñpewä Jesu uwä gäpe terak punin äro manit itkan ämawebe gwägu gägäni-ken it yäpmän kwäkan Jesutä manbiñam yäwetpän yäwonärek tänkuk.

2 ✧ Tänpänä man wärani mäyap yäwetpänä kubä pen ñode yäwetkuk;

✧ **3:31:** Mak 6:3; Jon 2:12; Apos 1:14 ✧ **4:1:** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

✧ **4:2:** Mat 13:34; Mak 4:33-34

³ Juku penpäŋ man wārani täwerayāŋ täyat ŋo ket nadāwut! Äma kubätä ketem mujipi pikta epāniken päŋku mujipi täŋ-irähuttāŋ kwek.

⁴ Täŋ-irähuttāŋ kuŋirān mujipi ätu kädet miŋin mäneŋ. Kädet miŋin mäneŋo uwä baraktä yabāŋ ahāŋpäŋ naŋ paotneŋ.

⁵ Täŋkaŋ mujipi ätuwä kome taŋi nämo, gānaŋ umu mobä, uterak maŋ tädotneŋ.

⁶ Kome u pidämigān, gānaŋ umu mobä unita jäwäri punin itkaŋ bārāneŋ tädotneŋ. Bārāneŋ tädotneŋo upāŋkaŋ edaptä yeŋpewān kubit täneŋ.

⁷ Täŋ, mujipi ätuwä mup waki gānaŋ mäneŋ. Mup gānaŋ maŋirä mup waki unitä äronpäŋ uwäk täŋpipiŋ-pewä waŋpäŋ bureni nämo pätnē.

⁸ Täŋpäkaŋ mujipi ätuwä kome gakŋi nikekken mäneŋo uwä täga äroneŋ. Äronpäŋ bureni ätu ähan pätnē. Ätuwä taŋi bumik pätnē. Täŋ, ätuwä bumta pätnē.

⁹ Man ude yāŋpäŋ yāŋkuk; Äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadāwut!

¹⁰ Täŋpäkaŋ ämawebe ätu kuŋ moreŋirä Jesu iniken iwaräntäkiye-kät noriye ätukät man wārani yāwetkuko unitāŋo mebärita iwet yabāŋkuŋ.

¹¹ Iwet yabāwāwä yāŋkuk; Anututä intäjukun itkaŋ yabāŋ yāwat epān tāk täyak unitāŋo manbiŋam käbop irani injingān nadākta yāwani unita in-gānpäŋ täwetat. Upāŋkaŋ ämawebe päke u nämo nadāwä tumäk täkaŋ unita u man wāranigān yāŋ nadäk täkaŋ.

¹² ✧ Man unitagān profet kubätä bian ŋode kudān täŋkuk;

✧ 4:12: Jon 12:40; Apos 28:26-27

Jukujin täwä api nadäneŋo upäŋkaŋ bänepjintä nāmo api nadāwä täreneŋ.

Ba dapunjintäwä api käneŋo upäŋkaŋ nāmo api kawä täreneŋ.

Upäŋkaŋ nadāwä tärewäpäŋ bänepi nāmo sukurek täkaŋ unita Anututä momini nāmo peŋ yämik täyak yäk. *Ais 6:9,10*

¹³ Jesutä ude yäŋpäŋ yäŋkuk; Man wārani täweraro unitäŋo mebäri nadākaŋ ba nāmo? In mebäri nāmo nadāwä tumäŋirä man wārani ätu yāwawä jide täŋpäŋ nadāwä täreneŋ?

¹⁴ Man wārani täweraro unitäŋo mebäri ŋode; Äma näkŋo man kudupi yäŋahäk täkaŋ uwä äma mujipi täŋ-irähuttäŋ kweko udewani.

¹⁵ Täŋä ämawebe ätu näkŋo man kudupi nadäŋpäŋ bänepi-ken peŋirä Satantä yäyomägat täyak uwä mujipi kädet miŋin pewän mäneŋo udewani.

¹⁶ Täŋpäŋ ämawebe ätu näkŋo man kudupi pengän nadäŋkaŋ gäripi nadäk täkaŋ uwä mujipi kome pidämi, gänaŋ umu mobä uterak piweco udewani.

¹⁷ ✧ Unita ämawebe udewani uwä näkŋo man bänepi-ken jäwäri ket nāmo äpmonŋpani unita man u kadäni keräpigän yäpmäŋ kuŋatneŋ. Bäräpi kubä ba näkŋo man yäŋahäŋirä yäŋärok man yäwerit iwan täŋ yämiŋit täŋpäwä kwitanpäŋ näkŋo man kudupi u bäräŋeŋ penneŋ.

¹⁸⁻¹⁹ ✧ Täŋä ämawebe ätu näkŋo man kudupi nadäk täkaŋ upäŋkaŋ nadäŋ bäräp ba monneŋ wädäk-wädäkta ämäŋi täktäk ba tuŋum imaka

imakata yabängärip täñirä unitä näkño man utpewä kumänjirän näkño man jopi täñpek. Uwä mup wakiwaki gänañ mäneño udewani.

20 Täñpäkañ ämawebe ätu näkño man kudupi nadänkañ bänepi-ken penpäñ kehäromi yäpmäñ kuñat täkañ uwä mujipi kome gakñi terak piweko u bureni ähan ba tañi bumik ba bumta ahäneño udewani.

Topän uwä kwawak pewän ijikta yäwani

Luk 8:16-18

21 ✧ Jesutä manbiñam u yäñ paotpäñä äneñi yäwetkuk; Äma kubätä topän ijinpäñ käbot gänañ ba käwut-ken pewek? Nämoinik! Kwawakgän pewänkañ ijin-yäñewek.

22 ✧ Bureni! Imaka imaka apiño käbop itkañ uwä mäden kwawak ahänjirä api yabänpäñ-nadäneñ. Ba imaka imaka ämatä yejämäk täkañ uwä äneñpäñ kwawak api penen.

23 Unita äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut!

24 ✧ Man täwet täyat uwä ket nadäk täkot. In näkño man kudupi nadän namiñpäñ nadäk-nadäkjin-ken ähan penpäñ nadäneño uwä Anututä ätukät yäpurärät tamiñjirän tañi nadäneñ.

25 ✧ Unita in ñode nadäwut; Äma kubätä imaka imani u yäpmäñ kuñarayän täko uwä imaka imani uwä yäpurärätpäñ bumta imikta yäwani. Upänkañ äma kubätä imaka imani u nämo yäpmäñ kuñarayän täko uwä imaka imani u äneñi yomägatta yäwani.

✧ 4:21: Mat 5:15 ✧ 4:22: Mat 10:26; Luk 12:2 ✧ 4:24: Mat 7:2

✧ 4:25: Mat 13:12

Mujiipi tädot täkaŋ unitäŋo man wärani

²⁶ Ude yäŋpän äneŋi man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Man wärani kubä ŋode täwera nadäwut; Äbot Anututä yabän yäwat täyak uwä ŋodewani; Äma kubätä mujipi epäni-ken piŋtäŋ kwek.

²⁷ ✧ Piŋ moreŋkaŋ kuŋirän bipani kepma yarä-yarä itpän mebäri nämo kaŋpän nadänjirän kärük imätpän amneŋ.

²⁸ Kometä ini-tägän gakaŋi yämiŋirän tädotpän pähämi pitpän äroŋpän bureni pätnen.

²⁹ ✧ Eruk bureni patpän tägaŋirä pugerek. Täŋpakaŋ äbot Anututä yabän yäwat täyak u udeyani.

Mastat mujipi täŋo man wärani

Mat 13:31-32; Luk 13:18-19

³⁰ Jesutä ude yäŋpän yäwetkuk; Man wärani jide u täwerira Anutu täŋo yabän yäwat epän unitäŋo mebarita nadäwä täreneŋ? Eruk, kubä ŋode; Äbot Anututä yabän yäwat täyak u ŋodewani;

³¹⁻³² Päya kubä wäpi mastat unitäŋo mujipi täpuri-inik, päya ätu täŋo mujipi gämori-ken itkaŋ. Upänkaŋ mujipi u piweno uwä tädotpänä taŋi täŋpän pähämi obät täŋpek. Obät täŋjirän barak u gänaŋ äyuŋ säkgämän itneŋ.

³³ Täŋpakaŋ Jesutä ämawebe täŋo nadäk-nadäki yabänpän-nadänkaŋ nadäk-nadäkitä täga iŋitnaŋi udegän Anutu täŋo manbiŋam man wärani terakgän yäwet täŋkukonik.

³⁴ Man mebäri kwawak nämo yäwetkaŋ man wärani terakgän yäwet täŋkukonik. Täŋpakaŋ man

mebäri uwä iwaräntäkiye-kät inigän itkaŋ yäwet täŋkukonik.

Mänittä Jesu täŋo mani buramiŋkuk

Mat 8:23-27; Luk 8:22-25

³⁵ Eruk kepma ukengän kome bipmäŋirän Jesutä iwaräntäkiye ŋode yäwetkuk; Gwägu kukŋi udude käda kuna yäk.

³⁶ Yäweränä iwaräntäkiyetä ämawebe Jesu kakta äbuŋo päke u yepmaŋpeŋ gäpe Jesutä itkuk-ken u gänaŋ ärowäkaŋ penta kuŋkuŋ. Kuŋirä ämawebe ätu gäpe ätu yäpmäŋkaŋ mäden yäwatkuŋ.

³⁷⁻³⁸ Eruk, Jesu iwaräntäkiye-kät gäpe terak kuŋtäŋgän Jesu däpmona iwäwä gäpe mädeni käda gwäkita kunowä peŋpäŋ uterak däpmon patguŋ-guŋ täŋkuk. Parirän mänit pähap piäŋirän gwägu tokätkuk. Tokätpäŋ gäpe gänaŋ äpmonjirän gäpetä gwägu gänaŋ äpmonpayäŋ täŋkuk. Ude täŋpänä iwaräntäkiyetä Jesu yäwä kikuŋuränpäŋ iwetkuŋ; Ai! Yäwoŋärewani, gwägu gänaŋ äpmonayäŋ takamäŋ ŋo yäk. Gwägutä nidäpayäŋ täyak ŋo. Gäk ninta butewaki nämo nadätan?

³⁹ Iwaräntäkiyetä ude iweräwä eruk, Jesutä akuŋpäŋ mänit kaŋ-yäŋpäŋ gwägu ŋode iwetkuk; Bitnäŋpäŋ kwikinik isi! yäk. Yäweränä mänit kenta gwägu bitnäŋpäŋ wareŋ mämäni nämo itkumän.

⁴⁰ Ude täŋpäŋ Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Imata umuntäkaŋ? Nadäkinikjin näkken nämo peŋpäŋ umuntäkaŋ ba?

⁴¹ Täŋpäkaŋ Jesutä mänit kenta gwägu yäniŋ bitnäŋkuko u kaŋpäŋ umun pähap nadäŋpäŋ ini-tägän näwetgäwet täŋpäŋ yäŋkuŋ; Wa! Äma ŋo jidewani! Äma jopi kubätä ude täga tänaŋi nämo.

Upänkaŋ äma ŋonitâ mänit kenta gwägu man
yâwerirän mani buramikamän! yäk.

5

Äma mäjotâ magät-pewän täŋguŋguŋ täŋpani

Mat 8:28-34; Luk 8:26-39

¹ Eruk kumaŋ päŋku gwägu kukŋi udude käda
Gerasa komeken ahänkuŋ.

² ✧ Ahänpäŋ Jesu gäpe terak naniktâ äpäŋirän äma
mäjotâ magärani kubä, äma kumbani äneŋpani-ken
naniktâ ahän yämiŋkuk.

³⁻⁴ Äma u noriyetâ iŋitna yänkaŋ kadäni
kadäni keru kuroŋi yen kehäromipän pädat
täwäkaŋ yäpmän däknäk täŋkukonik. Uwä äma
kubätä unitäŋo kehäromi yäpmän äpnaŋi nämo,
kehäromigämän.

⁵ Täŋpäŋ kepma bipani mobä gänaŋ ba pom
terak-terak kuŋatkaŋ mobä yäpmänpäŋ gupi
awähutkaŋ kähän yäŋtän kuŋat täŋkukonik.

⁶ Kuŋattänğan Jesu ban udu irirän kaŋkaŋ
bäräŋeŋ dubini-ken päŋku gukut imäpmok täŋkuk.

⁷⁻⁸ ✧ Ude täŋirän Jesutâ iwetkuk; Mäjo, gäk äma
ŋo kakätäŋpeŋ ku! yäk. Ude iweränä äma u kähän
pähap yänpäŋ ŋode yänkuk; Jesu, Anutu Ärowani
täŋo nanaki, gäk jide täŋ namayän äbätan? Anutu
iŋamiken komi epän nämo gamayän yän näweri
nadäwa!

⁹ Yänirän Jesutâ iwet yabänkuk; Wäpka netä?
Iweränä yänkuk; Nin mäjo mäyaptâ äma ŋo terak
itkamän unita wäpnin Mäyap yän niwet täkaŋ yäk.

10 Ude yänpän butewaki terak wari wari iwetkuñ; Kome itkamän ñoken nanik niwat kireweno! yäk.

11 Man ude yäntängän pom kubä tuän itkuko uken but äbot pähap ketem nañ irirä yabänkuñ.

12 Yabänpän Jesu butewaki terak iwetkuñ; But äbot udu yabätan? Niwat kireñpewi uterak ärona yäk.

13 Yänirä Jesutä yäniñ kireñpewän mäjotä äma kakätänpen kumañ but uterak äronkuñ. Äronirä but 2,000 udetä bäränen kumañ päñku geñi-ken äriñpän gwägu gänañ äpmonpän ume nañpän kumbuñ.

14 Ude täñirä äma but watäni iranitä yabänpän ämetpen päñku ämawebe yotpärare ba deken deken ittän kuñkuño u manbiñam u yäwetkuñ. Yäweräkan umuri ahänkuko u käna yänkan kuñkuñ.

15 Kumañ päñku Jesuken ahänpän kankuñ. Äma mäjo mäyaptä magärani u tek yamak ikek, nadäwän tumbäpän Jesu dubini-ken kwikinik mañit irirän. U kanpän äma päke äbuño uwä umuntañkuñ.

16 Tänpän äma kanpän nadänkuño unitä äma mäjotä magärani u ba but geñi-ken äriñpän kumbuño unitäño manbiñam yäwetkuñ.

17 Man u nadän moreñpänä Jesu iwetkuñ; Gäk nintäño kome ño penpen ku! yän iwetkuñ.

18 Ude iweräwä Jesu gäpe terak ärowayän täñirän äma mäjo yawat kireñ imiñkuko unitä Jesu iwetkuk; Nadän namiñiri bok kuda! yäk.

19 Iweränä Jesutä iwetkuk; Nämo! Gäk komekaken ku! Päñku menkaye notkaye Ekänitä täñkentäk ba iron ude täñ namitak yän biñam kan yäwet.

20 ✧ Iweränä äma u mani buramiņpāņ kuņkuk. Kuņpāņä Jesutä täņ imiņkuko unita ämawebe yotpārare kubäkubä manbiņam u yäweränkaņ yāņkuņ; Wära! Imaka kudupipāņ nadākamāņ yāk.

Jesutä webe yarä yāpān tāgaņkuņ

Mat 9:18-26; Luk 8:40-56

21-23 ✧ Täņpāņ Jesutä Gerasa kome peņpeņ gāpe terak äromaņ gwāgu kukņi ņode kāda äbuk. Äbänkaņ ämawebe bumta itgwājiņkuņ. Täņpāņ ätu nanak irirän kābeyä yot täņo watä äma kubä wāpi Jairas unita ahāņpāņ Jesu kaņpāņ gāmori-ken iņami yāpān äpmonpāpāņ butewaki terak ņode iwetkuk; Näkņo äpetna kumbayāņ täyak unita gäk pābä yāpā tāgakta ketka uterak tāga pewayāņ? Ude täņpayāņ täno uyaku nämo api kumbek yāk.

24 Ude iwetpāņ imaguränkaņ bok kuņkumän. Kuņirän ämawebe mäyap tākņun nitek iwatkuņ.

25-26 Iwarirä webe kubä kāyām ikek ämawebe bāmopi-ken itkuk. Webe u komepak kāyām kadāni kadāni täņ yāpmāņ kuņtäyon obaņ 12 ude tāreņkuk. U yāpätāgak äma mäyaptä täņpena tāgawän yāņkaņ epān täņ yāpmāņ kuņirä komi pāhap nadāņkaņ monēņi jop ahāwut yāpmāņ äbāņ itkuk. Täņkaņ kāyāmi nämo paotkaņ wakiinik täņkuk.

27-28 ✧ Ude täņkaņ webe unitä Jesu täņo manbiņam nadāņpāņä ämawebe pāke u gānaņ pāņku Jesu täņo tekgän iņirira kāyāmna paorän yāņkaņ pāņku mädeni-ken tekgän iņitkuk.

29 Ude iņirirän uterakgän nägät kawuk taņpāņ gupi-ken komi nadāņkuko u paotkuk.

✧ 5:20: Mat 4:25; Mak 7:31

✧ 5:21-23: Mat 8:3; Mak 7:32

✧ 5:27-28: Mat 14:36

30 ✧ Täñirän kadäni ukengän Jesu kehäromini ätu äma kubä terak kuñtäñirän nadäñkuk. Nadäñpäñ äyänutpäñ yäwetkuk; Näkño tek netätä inĭtak?

31 Yäwänä iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Etäñ, ämawebe mäyap dumäñ gawatkañ u nämo yabätan? Imata netätä nepmäñitak yäñ yäyan?

32 Yäñirä Jesutä u netätä näkño tek inĭtak yäñpäñ äyänutpäñ yabäñ äyänutkuk.

33 Yabäñ äyänurirän webe ukeño Näkä täyat yäñpäñ umun pähap nadäñpäñ äbä Jesu gämori-ken inĭami yäpäñ äpmonĭpäpäñ mebärini yäñahäñpäñ iwetkuk.

34 ✧ Iwerirän Jesutä iwetkuk; Äpetna, näka nadäñ namikinik täyan unita gepmañpa tägatan. Päñku tägañpäñ säkgämän kañ it!

35 Man ude iwerirän äma ätu käbeyä yot täño watä äma wäpi Jairas unitä yotken naniktä abäñpäñ Jairas iwetkuñ; Äpetka kumak yäk. Kumakopäñ imata Jesu jop yäñikñat yäpmäñ kwayäñ?

36 Yäwäwä Jesutä man yäñkuño u nadäñpäñ Jairas iwetkuk; Umuntäweno! Nadäk-nadäkka näkagän kehäromi peyi!

37 Ude yäñpäñ ämawebe päke itkuño unita yäjiwätpäñ äma yaräkubä Pita, Jems-kät Jems noripaki Jon ugänpäñ yämagut yäpmäñ kuñkuk.

38 Yämagut yäpmäñ kuñtäñgän Jairas täño yotken ahäñpäñ yabäñkuñ; Yäñtäbätet yäñpäñ konäm butewaki pähap täñ irirä.

39 Ude yabäñkañ yot gänañ äronpäñ yäwetkuk; Mebäri imata yäñtäbätek yäñpäñ konäm butewaki

no tãñ itkañ yãk? Webe gubañ no nãmo kumak. Dãpmon pat itak.

40 ✧ Ude yãwãnã kañ-mãgayãñkuñ. Kañ-mãgayãwãwã yãñ-yãwat-pewãn yãman äpãmañ kuñirã webe gubañ kumbuko unitãño miñi nani-kãt iwarãntãkiye yarãkubã ukãt webe gubañ kumbanitã patkuk-ken u äronkuñ.

41 ✧ Äronpãñã webe kumbani u kerigãn inñitpãñ iniken man terak noðe iwetkuk; Webe gubañ, aku! (U iniken man terak Talita kumi yãñ iwetkuk.)

42 Ude yãñirãn uterakgãn webe gubañ uwã akumañ kuñatkuk. (Webe gubañ unitãño obañ 12 ude.) Tãñirãn kañpãñ miñi nani-kãt iwarãntãkiye yarãkubã u keru inkuñ.

43 ✧ Tãñpãñ Jesutã manbiñam u nãmo yãñahãnen yãñpãñ webe gubañi u miñi nani-kãt iwarãntãkiye yarãkubã u yãwetpãñ yãniñ bitnãñkuk. Yãniñ bitnãñpãñ ketem imã nañpãn yãñ yãwetkuk.

6

Nasaret naniktã Jesu mãde ut imiñkuñ

Mat 13:53-58; Luk 4:16-30

¹ Jesu iwarãntãkiye-kãt yotpãrãre u penpen Jesutã ini yotpãrãre-ken kuñkuñ.

² ✧ Pãñku irirã Juda tãño Orekirit kadãni tãñirãn kãbeyã yot gãnañ äronpãñ Anutu tãño manbiñam yãñahãñpãñ yãwetkuk. Yãwerirãn nadãñkañ mãyaptã nadãwãtãk tañi tãñpãñ yãñkuñ; Äma no nadãk-nadãk pãhap nowã de yãpuk? Ba imaka

✧ 5:40: Jon 11:11 ✧ 5:41: Luk 7:14 ✧ 5:43: Mak 1:44, 7:36

✧ 6:2: Jon 7:15

imaka ämatä täga tänaŋi nämopäŋ täk täyak u kehäromi netä imiŋkuk?

3 ✧ Äma ŋo yot täŋpanigän ŋo yäk. U Maria täŋo nanakigän. Noriye Jems, Joses, Juda kenta Saimon u nadäkamäŋ yäk. Ba wanoriye ninkät penta it täkamäŋ ŋo yäk. Ude yäŋpäŋ Jesuta nadäwä wakŋkuŋ.

4 ✧ Täŋirä Jesutä yäwetkuk; Komeni komeni ämawebe Anutu täŋo epän äma oraŋ yämik täkaŋ upäŋkaŋ ini komeken nanik ba noriye miŋiye naniye u bitnäc täkaŋ yäk.

5 Eruk, ini yotpärare-ken naniktä mäde ude ut imiŋpewä Jesutä kudän kudupi ŋoken täga nämö täŋpet yäŋ nadäŋkuk. Äma käyäm ikek yarä-gänpäŋ keritä yepmäŋit-pewän tägaŋkuŋ.

6 Täŋpäkaŋ ämawebe nadäk-nadäkitä kehäromi nämö nadäŋ imiŋkuŋo unita nadäwän täga nämö täŋkuŋ.

Jesutä iwaräntäkiye epän man yäwetkuk

Mat 10:5-15; Luk 9:1-6

Eruk yotpärare it yäpmäŋ kuŋkuŋo udegän päŋku Anutu täŋo manbiŋam yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋtäŋ kuŋkuk.

7-9 ✧ Täŋtäŋ kuŋtäŋgän iwaräntäkiye 12 yäŋpübä yepmaŋpäŋ yarä-yarä yäpmäŋ daniŋpäŋ mäjo yäwat kirekta kehäromi yämiŋpäŋ jukuman ŋode yäwetkuk; In imaka kubä nämö yäpmäŋkaŋ kuneŋ. Yäk, ketem, moneŋ imaka nämö yäpneŋ. Ähottabakät kuroŋjin ärärani ugänpäŋ kaŋ yäput. Ba tek gupjin terak itkaŋ unitagän kaŋ kut.

10 Pänku kome kubäken ahänpänj äma kubätä yori-ken yän-täkñat yäpmänj ärowänä ugän itpänj epän täñ paotkanj kome kubäken kanj kut.

11 ✧ Täñ, kome kubäken ahänjirä not nämo täñ tamiñpänj manjin bitnäwäwä mäde kanj ut yämut. Mäde ut yämiñpänj kugun kuronjin-ken nanik pewä manpäpeñ kanj kut. Ude täñjirä tabänpänj kanj umuntawut!

12 Jesutä jukuman ude yäwetpänj yäniñ kireñpewän päñku ämawebe bänepi sukurekta manbiñam yäwetkuñ.

13 ✧ Ude täñjit mäjo äma magärani bumta yäwat kireñit, käyäm ikek mäyap ume gakñi ärut yämiñpewä täganjit täñkuñ.

Herottä Jon utpewän kumbuk

Mat 14:1-2; Luk 3:19-20, 9:7-9

14 ✧ Eruk, Jesu ba iwaräntäkiyetä yäpätägak epän täñ yäpmänj kuñtäko ämawebetä nadänpänj biñam pähap yänjirä Herottä nadänjuk. Man mebäri mebäri ñode yäk täñkuñonik. Ätutä ñode yäk täñkuñonik; U Jon ume ärut yämani äma u kumbaniken naniktä akuñkuko unita kehäromini nitek yänj yänkuñ.

15 Ätu täwä Äma u Elaija yänj yänkuñ. Ba ätu täwä Äma u Anutu täño man yänahäwani äma kubä bian itkuño udewani yänj yänkuñ.

16 Yänjtäko Herottä nadänpänjä yänjuk; Ude nämo! yäk. Jon kotäki madänjkuro ukenjonitä äneñi akuñkuk! yäk.

✧ **6:11:** Apos 13:51 ✧ **6:13:** Jem 5:14 ✧ **6:14:** Mat 16:14; Mak 8:28

17-18 ✧ Herottä man yänkuko unitäño manbiñam ñode; Bian Herottä yänpewän komi ämatä Jon injipänj keru kuroñi pädat tänpänj komi yotken tenkun. Mebäri ñodeta; Herottä monäni Filip unitäño webeni wäpi Herodias yomägatpänj inita yäpuko unita Jontä kadäni kadäni ñode iwet tänkukonik; Gäk monäka Filip täño webeni yomägatkuño uwä бага man irepmitpänj tänkun yäk.

19-20 Ude iwet tänkuko unita Filip webeni Herodias uwä Jonta kokwawak nadänj iminpäñ utta kädetta wäyäkñek tänkukonik. Täñjirän Herottä ini uwä Jon uwä Anutu täño kädet siwoñi iwarani äma yänpäñ watäni it imik tänkukonik. Unita Jontä man yänjirän nadäwän inide kubä tänpäpäñ nadäwätäk täñkanj Jon täño man nadäkta gäripi nadäk tänkukonik.

21 Eruk Herodiasstä Jon utta kädetta wäyäkñentänj kuntäyon kädet ñode ahänjuk; Herottä ini ahäwani kadäni-ken äma ärowani ba iwan täño watä äma ba Galili kome täño ekäni ekäni yänpäbä yepmanpäñ äñnak-äñnak pähap täñ yämiñjuk.

22-23 ✧ Ude täñ yämän nañ irirä Herodias äperi yänpewän päñku äma ketem nañ itkuño u inamiken itpäñ kap kuroñj täñjuk. Kap kuroñj täñ irirän Herot ini ba ämaniye-kät kanjärip täñkun. Kanjärip tänpänj Herottä äma ärowani itkuño u inamiken webe uwä yänkehäromtak man ñode iwetjuk; Gäk imaka jopi u ba u unita yäwiwä gamayänj yäk. Ba tuñumna ba kome kanjwat täyat unita yäwiwä yäpmänj daninpäñ moräki gamayänj yäk.

24 Webe uwä man u nadänpänä yäman äpmonpän minji iwet yabänkuk; Meñ, näk imatäkenta yäweret? Yäwänä minitä iwetkuk; Kuñkañ Jon, ume ärut yämani unitäño gwäkita yäwet yäk.

25 Ude iweränkañ äperi bäräñeñ pänku intäjukun äma u iwetkuk; Gäk Jon, ume ärut yämani unitäño kotäki madäñ täkñeñpän gwäki gäpe gänañ peñkañ äbä nam yäk.

26 Yäjirän Herot butewaki pähap nadänkuk. Butewaki nadänkukopän äma ärowani inamiken ba noriye inamiken man kehäromi yänkuko u nadänpän näka nadäjirä äpani täñpek yänpän nadän iminükuk.

27-28 Nadän iminpän bäräñeñ Jon kotäki madäñ täkñeñpän gwäki yäpmän äbäkti komi äma kubä iwerän kuñkuk. Komi äma unitä komi yot gänañ äronpän Jon u kotäki madäñ täkñeñpän gäpe gänañ peñpän yäpmän päbä Herodias äperita iminükuk. Imänkañ webe gubañi unitä miniken yäpmän kuñkuk.

29 Ude täñirä Jon täño iwaräntäkiyetä biñam u nadänpän Jon gupi yäpmän pänku awañ äneñkuñ. Ugän.

Jesutä äma 5,000 ketem yepmän towinük

Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13

30 ✧ Täñpakan Jesutä iwaräntäkiye yäwerän kuñtäñpä kuñkuño u äneñi äyäjutpeñ Jesuken päbä manbiñam ämawebe yänpän-yäwoñärek täñkuño u ba imaka imaka täñtäñ kuñatkuño unitäño manbiñam iwetkuñ.

✧ 6:30: Luk 10:17

31 ✧ Täñirä ämawebe mäyap Jesu këna yänkañ kuñkañ äbäk täñkuñ. Unita jide täñpän ketem näne yänpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Pänku kome äma nämo itkañ-ken itpäñ-nadäk täna yäk.

32 Ude yänkañ kuna yänpeñ gäpe terak äronpäñ äma nämo itkuñ-ken u kuñkuñ.

33 Kuñirä ämawebe mäyaptä yabänpäñ-nadäk täñkañ komeni komeni akuñ kirenpän intäjukun päñku kome Jesu-kät iwaräntäkiyetä itpäñ-nadäk tänayäñ yänkuñ-ken u it kireñkuñ.

34 ✧ Eruk Jesutä gwägu gägäni-ken udu ahänpäñ gäpe terak naniktä äpänpän ämawebe äbot pähap yabänkuk. Yabänpäñ ironi kodäñatä butewaki täñtäñ kuñat täkañ ude bumik täñ irirä yabänpäñ butewaki nadän yämiñkuk. Ude nadänpäñ pengän Anutu täño kädet mebäri mebärita yäwetpäñ yäwoñärek täñkuk.

35 ✧ Ude täñ irirän kome dapuri äpmonpayän täñkuk. Täñirän iwaräntäkiyetä päñku Jesu iwetkuñ; Kome ño gägäni-ken iritna kome bipayän täyak.

36 Unita ämawebe yäwetpewi päñku yotpärare it yäpmän kukañ-ken uken päñku ketem ini-ini gwäki penpäñ yäpmänpäñ nañput yäñ iwetkuñ.

37 Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; Intä täga nämo yämineñ? Ude yäweränä yänkuñ; Jide täñpän yämine? Monen täñipän uyaku ämawebe päke ñonita ketemä yämine yäk. Upänkañ monen täñi de yäpmänpäñ ämawebe mäyap ño yepmän towinayän?

38 Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Pänku ämawebe yäwet yabäwut. Iniken däkuñ jideka itkañ? Ude

yäwänä pänku yabänpäñ-nadänkañ äbä iwetkuñ; Käräga 5kät gwägu tom yarä ude itkañ yäk.

³⁹⁻⁴⁰ Ude yäwäwä Jesutä yäwet-pewän ämawebe kome terak äbot-äbot mañiräntän yäpmän kuñkuñ. Äbot ätu 100, äbot ätu 50 ude mañiräntän yäpmän kuñkuñ.

⁴¹ ✧ Eruk mañiräntän yäpmän kuñirä Jesu käräga 5 ukät gwägu tom yarä ukät yäpmänkañ kunum terak doranpäñ Anutu-ken bänep täga man iwetkuk. Iwetpäñ käräga tokätpän iwaräntäkiyeta yämänkañ unitäwä ämawebe bumta päke unita yämiñtän kuñkuñ. Täñpäñä gwägu tom udegän täñkuk.

⁴²⁻⁴³ Ude täñkañ ämawebe päke unitä nanpä koki täñpäpän ätu jop peñkuñ. Täñpäkañ jop patkuño u iwaräntäkiyeta yäpmänpäñ yäk 12 ude daiwä tokneñkuñ.

⁴⁴ Ämawebe Jesutä yepmän towinükuko uwä 5,000 ude. Täñpäkañ u äma ekäni-gänpäñ daniwani, webe ironji-kät nämo.

Jesu gwägu terak yentän kuñkuk
Mat 14:22-23; Jon 6:16-21

⁴⁵ Täñpäkañ pengän Jesutä iwaräntäkiye yäwet-pewän gäpe terak äroman gwägu gägäni kukñi udude kända Betsaida kome kända intäjukun kuñkuñ. Kuñirä Jesutä ämawebe päke u yäwerän kuñtäñpä kuñkuñ.

⁴⁶ ✧ Ämawebe kuñtäñpä kuñirä Jesu iniwä nani-kät man yädayän pom terak äronkuk.

47 Äronkuko ittängän kome bipmäñ uränkañ gäpe iwaräntäkiyetä yäpmäñ kuñkuño u gwägu bämopiken kuñirä Jesu inigän pom terak itkañ yabänkuk.

48 Iwän mänit tañi pähap piänjirän iwaräntäkiyetä gäpe täñpena kwän yänkañ pipiri kubä täñ irirä. Eruk tamimañ barak nämo mañjirä Jesu uwä iwaräntäkiyetä itkuñ-ken uken kwa yänpäñ gwägu terak yeñtäñ kuñkuk. Gwägu terak yeñtäñ kumañ päñku iwaräntäkiye dubini-ken ahän yämiñjirän kañkuñ.

49-50 ✧ Kañpäñä mäjo kubätä äbatak yänkañ umun pähap nadänpäñ kähän yänkuñ. Kähän yänjirä Jesutä pengän yäwetkuk; Umuntäneño, näkña äretat yäk.

51-52 ✧✧ Ude yänpäñ gäpe iwaräntäkiyetä itkuño uterak äronpäñ bok irirä iwän mänit bitnäñkuk. Iwän mänit bitnäñjirän nadäwä umuri pähap kubä täñkuk. Imata, Jesutä ketem yäpmäñ daniñpäñ ämawebeta yämiñjirän kañkuño upänkañ Jesu täño mebari ket nämo nadänkuño unita nadäk-nadäki-ken nadäwä nämo tärenkuk.

Jesutä käyäm ikek mäyap yäpän tägañkuñ

Mat 14:34-36

53 Jesutä gäpe terak ärowänkañ penta kuñtängän Genesaret komeken ahänkuñ. Ahänpäñä gäpe täño yen yäpmäñ päñku päya kujat terak topmäñpäñ peñkuñ.

54-55 Peñpäñ kunayän täñjirä ämawebetä Jesu kañpäñ nadänkañ päñku yotpärare Genesaret kome kädäta ittän kuñkuño u biñam yäweräkan

ämawebe käyäm ikek gäraŋ täŋpäŋ yäpmäŋ Jesutä itkuk-ken ugän iwatkuŋ.

56 ✧ Täŋpäŋ yotpärare taŋi ba täpuri ba tobät yotken epän täŋtäŋ kuŋirän ämawebe käyäm ikek kwawakgän yepmaŋpäŋ Jesu butewaki man ŋode iwetkuŋ; Nadäŋ yämiŋiri tekka moräkigän iŋirirä käyämi paorut yäŋ iwetkuŋ. Ude iwerä nadäŋ yämiŋirän käyäm ikek teki moräkigän iŋitkuŋo u kudup tägaŋ moreŋkuŋ.

7

Äbek ora täŋo man

Mat 15:1-9

1 Parisi äma ätukät Baga man yäwoŋärewani äma ätu Jerusalem naniktä äbäŋpäŋ Jesuken ahäŋpäŋ itkuŋ.

2 ✧ Täŋpäŋ yabäŋkuŋ; Jesu täŋo iwaräntäkiyetä Parisi äma täŋo бага man pewani u nämo iwatpäŋ keru nämo ärutkaŋ ketem jop yäpmäŋpäŋ naŋkuŋ. Ude täŋirä yabäwä siwoŋi nämo täŋkuŋ. Bänepi täŋpä wakaŋ yäŋ nadäŋkuŋ.

3 Unitäŋo mebäri ŋode; Parisi ämakät Juda nanik ämawebe kudup keru ärutkaŋ-gän ketem nak täŋkuŋonik. Uwä äbekiye oraniye täŋo бага man buramiŋpäŋ ude täk täŋkuŋonik.

4 ✧ Ba käbeyäken naniktä äbäŋpäŋ ketem näna yäŋpäŋä keru ärutkaŋ uyaku täga näneŋ. Täŋkaŋ gäpe, käbot ba imaka imaka ärut täŋkuŋonik. Ude nämo tänawä bänepnin yäpna waneŋ yäŋ nadäk täŋkuŋonik. Täŋpäŋ imaka imaka mebäri

mebäri äbekiye oraniyetä pewani ugän iwatpänj tåk täñkuñonik.

⁵ Mebäri unita nadänpänj Parisi ämakät Baga man yäwoñärewani ämatä Jesu ñode iwet yabänkuñ; Gäwaräntäkaye imata nintäño äbekniye oraniye täño бага man u nämo iwat takaanj? Keri nämo ärutkanj imata ketem jop nak takaanj? Ude tåk takaanj uwä bänepi tänpäwak takaanj yäk.

⁶⁻⁷ ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Jop manman yäwani inta profet biani kubä wäpi Aisaia unitä man Anututä nadäk-nadäki-ken penjirän ñode yänkuko uwä bureni ahätak;

Äma äbot ño menitä näk naniñ oret takaanj upänkanj bänepitä näka bitnäk takaanj.

Äma täño бага mangän iwat takaanj unita naniñ orerirä näk nämo nadänj yämik täyat yäk. *Ais 29:13*

⁸ In Anutu täño бага man penpänj komen äma täño бага man buramiñpänj kuñat takaanj.

⁹ Ude yänpänj yäwetkuk; In Anutu täño man wenkirenpänj injinken nadäk-nadäk kädet ugänpänj iwat takaanj. U siwoñi yänj nadäk takaanj upänkanj näkä nadäwa siwoñi nämo tåk täyak. Unita kädet udewanigän kubä ñode täwera mebärijin nadäwut.

¹⁰ ✧ Orajin pähap Moses bian jukuman ñode yänkuk; Gäk meñka nanka orañ yämen. Ba kubä ñode; Äma kubätä miñi nani yebewänä kumänj-kumänj utneñ yänj yänkuk.

¹¹ Eruk, in man u nadäkanj upänkanj mäde ut imiñpänj ñode yäk takaanj; Äma kubätä imaka täga kubäta miñi nani täñkentänj yämikta yäwekopänj

ɲode yäwerek; No ekta taminanipän ek jop irirän Anututa biñam peyat yän yäwerek. Wa! Miñi nani nämo nadän yäminpän ude yäweko uwä in täga täyan yän iwetneñ.

¹² Meñnan tuñum upän täñkentän yäminanji nämo yän iwetneñ.

¹³ Jesutä ude yäwetpän yänkuk; In ude täk täkañ uwä Anutu täño man u wenkireñpän injinken man ugänpän iwat täkañ. Täñpakañ ugän nämo. Imaka ätu udegän täk täkañ yän yäwetkuk.

Imatäkentä bänepnin täga täñpän waneñ?

Mat 15:10-20

¹⁴ Jesutä ude yänpän ämawebe äneñi yänpäbä äbot kubägän yepmanpän yäwetkuk; In juku peñirä man kubä täwera nadäwut;

¹⁵ ✧ Imaka näñpanitä bänepjin nämo täñpawak täkañ. Imaka bänepjin-ken nanik äbäk täyak unitägän bänepjin täñpawak täkañ.

¹⁶ Äma jukuni nikektä näkño man ɲo ket nadäwut!

¹⁷ Eruk ude yänpän ämawebe yepmanpeñ yot gänañ äronkuk. Äronjirän iwaräntäkiyetä man wärani yänkuko unita iwet yabänkuñ.

¹⁸ Iwet yabäwä yäwetkuk; Ai! In nadäk-nadäkjin nämo ba? Mebäri ɲodeta nämo nadäkañ? Imaka kokjin gänañ äpmok täyak unitä bänepjin imata täñpän waneñ?

¹⁹ Ketem nak täkañ unitä bänepjin-ken nämo äpmok täkañ. Uwä päpmo ini irani-ken itkañä käderi-kengän äpämañ kuk täkañ yän yäwetkuk. Ude

yäwetkuko uwä ketem ätu Juda naniktä yäjiwäranı u kuduhtagän Jesutä tägagän yän yänkuk.

²⁰ Ude yänpän kubä pen ɲode yäwetkuk; Imaka waki bänepjin-ken nanik-tägän äbäk täkaŋ unitä Anutu inamiken tänpewä waki täk täkaŋ.

²¹⁻²² Äma bänepi-ken naniktä imaka abäk täkaŋ u ɲode; Nadäwäwak, kubokäret, kubota, äma kumän-kumän däpmäk, webe yäpmänpän pek, yabängärip, bänep iyap, jop yäkŋat-yäkŋat, kokwawak yäpmän kuŋat-kuŋat, me yäkyäk, yänpän-yabän yäwat, ärowani täktäk, Anututa nadäwä äpani täktäk.

²³ Imaka wakiwaki udewani äma ini bänepi-ken naniktä ahänpän tänpewä wak täkaŋ. Täjirä Anututä yabäwän wakiinik kubä täk täkaŋ.

Webe kubätä Jesuta nadäkinik täj iminjkuk

Mat 15:21-28

²⁴ Eruk Jesu kome u penpen Tire komeken kuŋkuk. Pänku ahänpän ämatä nabäneŋ yän nadänpän yot kubä gänäŋ käbop äronkuk. Käbop äronkukopän jide tänpän käbop-inik irän?

²⁵⁻²⁶ Yot gänäŋ äro irirän pengän webe kubätä Jesu äbäk yän yänjirä nadänkuk. Webe uwä guŋ äbotken nanik, kome kubä wäpi Siria Ponika uken nanik. Eruk webe unitä Jesu äbäk yän yänjirä nadänpän äperi mäjotä magätkuko unita yänpän bäräneŋ päŋku Jesu gämori-ken inami yäpän äpmonpän patkuk. Ude täŋkaŋ konäm butewaki tänpän iwetkuk; O Jesu, mäjo äpetna magärako u iweri kaŋ kwän yäk.

²⁷ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Nanak täŋo ketem yäyomägapän aŋta yämiwä nämo tägawek. Ironjironjita yämina nanpä koki tänpäkaŋ uyaku yäk.

28 Ude yāwānā webe unitā man kowata ḥode iwetkuk; Ekāni, bureni yāyan upāṅkaṅ aṅ uwā ironitā ketem naṅkaṅ kokoki pewā maṅirā upāṅ jop waki nak tākaṅ yāk.

29 Ude yāwānā Jesutā iwetkuk; Täga yāyan unita nadāṅ gamitat. Eruk täga, kuyi! Mäjo äpetka kakätāyak yāk.

30 Ude iweränkaṅ kumaṅ komeni-ken ahāṅpāṅ pāṅku ini yotken äronpāṅ kaṅkuk; Äperi mäjo kakätāṅpeṅ kuṅirān kwikinik patkuk.

Jesutā äma guṅ kubä yāpān tāgaṅkuk

31 ✧ Täṅpākaṅ Jesu uwā Tire kome peṅpeṅ Sidon kome irepmitpāṅ pābā Galili gwāgu kāda Dekapolis kome ahāṅkuk.

32 Ahāṅirān äma guṅ kubä, man nämo nadāwani ba man yākyäkta meberi bārāpi, u imagut yāpmāṅ Jesuken ahāṅpāṅ butewaki man ḥode iwetkuṅ; Jesu, ketka äma ḥo terak pe! yāk.

33 ✧ Ude iwerā nadāṅpāṅ Jesutā äma uwā ketwāra täṅireṅpewān pāṅku inigān irānkaṅ kerī nanakitā jukuni-ken peṅkuk. Täṅpāṅ iwit kerī-ken utpāṅä meberiken iṅitkuk.

34 ✧ Ude täṅpāṅ kunum terak iṅṅpewān ärowāpāṅ äma unita butewaki pāhap nadāṅpāṅ jākjāk yāṅpāṅ iwetkuk; Nadāwi tumbut! (U iniken man terak Epata! yāṅ iwetkuk.)

35 Ude yāwānā uterakgān jukunitā nadāwān tumbāpāṅ meberi imaka pidām taṅirān man säkgāmān yāṅkuk.

36 ✧ Täṅirān Jesu ämawebetā manbiṅam u

✧ **7:31:** Mat 15:29-31 ✧ **7:33:** Mak 5:23; Luk 4:40, 13:13 ✧ **7:34:** Mak 6:41; Jon 11:41 ✧ **7:36:** Mak 1:43-45

nämo yänahänen yänpäñ yäjiwätükük. Yäjiwätükuko upänkañ man nämo buramiñkuñ. Nämo, u ehutpäñ yänahäntän kuñkuñ.

³⁷ ✧ Ude yänahänirä ämawebe biñam u nadänkuño unitä yänkuñ; Wära! Imaka imaka täk täyak u kudup tägagän täk täyak! yäk. Äma man nämo yäwani tänpewän man yäk täkañ ba man nämo nadäwani imaka tänpewän man nadäk täkañ. U inide kubä! yän yänkuñ.

8

Jesutä ämawebe 4,000 ketem yepmänj towiñkuk

Mat 15:32-39

¹⁻² ✧ Kadäni ukengän ämawebe äbot pähap Jesuken äneñi tokneñpäñ nakta jop irirä iwaräntäkiye yänpewän äbäpäñ yäwetkuk; Ämawebe ño ninkät kepma yarakubä it yäpmänj äbänkä nakta bumta yeñirä yabänpäñ butewaki nadätat.

³ Jop yepmana päñku kädet miñin nakta kumneñ. Ätu ban naniktä äbuñ yäk.

⁴ Ude yäweränä iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Kome jopi-ken ñodeken ketem deken nanikpäñ yäpmänpäñ äma äbot ñodewanita yämine?

⁵ Yäwäwä yäwetkuk; Inken käräga jidetä itkañ? Yäweränä iwetkuñ; 7tägän itkañ yäk.

⁶ Ude iwerä nadänkañ Jesutä ämawebe yäwetpewän kome terak mañit yäpmänj kuñkuñ. Täñkañ käräga 7 ñokeno yäpmänpäñ Ekäni bänep täga man iwetkañ tokätpäñ iwaräntäkiyeta yämiñkuk. Yämänkañä iwaräntäkiyetä ämawebe päke unita yämiñ yäpmänj kuñkuñ.

7 Tāŋkaŋ gwāgu tom yarāgān itkuŋo u udegān Ekāni bānep tāga man iwetkaŋ yāpmāŋ daniŋpāŋ iwarāntākiyeta yāmānkaŋ āmawebeta yāmiŋkuŋ.

8 Yāmā āma 4,000 bumik itkuŋo u naŋpāŋ koki tāŋkuŋ. Naŋpā tāgawāpāŋ ketem ātu jop patkuŋo uwā iwarāntākiyeta yāpmāŋpāŋ yāk 7 ude daiwā tokŋeŋkuŋ.

9 Ude tāŋkaŋ āmawebe u yāwet-pewān ini komen komen kuŋtāŋpā kuŋkuŋ.

10 Kuŋ moreŋirā Jesu iwarāntākiye-kāt gāpe terak āroŋpeŋ pāŋku Dalmanuta komeken uken ahāŋkuŋ.

11 ✧ Uken ahāŋpāŋ irirā Parisi āma ātu Jesuken ābāŋpāŋ manken tena yāŋkaŋ yāŋyabāk kehāromigān iwetpāŋ ŋode iwet yabāŋkuŋ; Ai! Kudān kudupi kubā tāŋiri kaŋpāŋ Anututā gepmaŋpān āpun yāŋ nadāna!

12 ✧ Iwerirā Jesutā gaŋani nadāŋpāŋ yāwetkuk; Āma udewani imata kudān kudupi tāŋiri kānayāŋ yāŋkaŋ nadāk tākaŋ? Nāk bureni tāwetat. Nāk kudān kudupi kubā nāmoinik tāwoŋārewayāŋ!

13 Ude yāŋpāŋā yepmaŋpeŋ iwarāntākiye yāŋyākŋat yāpmāŋ gāpe terak āromaŋ gwāgu ani kukŋi udude kāda āroŋkuŋ.

Parisi āma tāŋo kudāni u yis udewani

Mat 16:5-12

14 Tāŋpākaŋ iwarāntākiyeta guŋ taŋpāŋ kārāga dākum māyap nāmo yāpuŋ. Gāpe terak kubāgān itkuko ugānpāŋ yāpuŋ.

15 ✧ Eruk kuñtängän Jesutä man ñode yäwetkuk; In Parisi ämakät Herot täño yis unita ket nadänpän kañ kuñarut!

16 Yäweränä iwaräntäkiyetä ini-tägän näwetgäwet tänpän yänkuñ; Kärägata guñ tañpeñ äbämäño unita käwep nadänpän niwetak yäk.

17 ✧ Man ude yänirä Jesutä nadänpän yäwetkuk; Kärägata guñ tañpeñ äbänöpän imata yänpän-nadäk täkañ? Wari wari täwet yäpmän äbäk täyat u mebäri nämo nadäkañ? Bänepjin nämo piräreyätak?

18 ✧ Dapunjin tumbani ba jukujintä nämo nadäk täkañ? Täñä ketem yepmän towiñkuro u yabänpän-nadäk tänpän guñ tañkuñ?

19 ✧ Käräga 5 yäpmän daniñpän äma 5,000ta yämiñira kokoki itgän täñkuño u yäk jide daiñkuñ? Yäwerän 12 yän iwetkuñ.

20 ✧ Ba käräga 7 yäpmän daniñpän äma 4,000 yepmän towiñira kokoki itgän täñkuño u yäk jide daiñkuñ? Ude yäwänä 7 yän iwetkuñ.

21 Yäwäwä yäwetkuk; Upän imata nämo nadäwä tumänkañ?

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägañkuk

22 Ude yäweränkañ gwägu terak kuñtängän Bet-saida komeken ahänkuñ. Ahänirä uken äma ätutä noripak dapuri tumbani yänikñat yäpmän Jesuken kuñkuñ. Pänku dubini-ken ahänpänä Jesutä keru dapuri waki terak peñirän tägawän yänpän bute-waki man iwetkuñ.

23 Eruk ude iwerirä Jesutä äma uwä inñitpän yänikñat yäpmän yotpärare gägäni-ken kuñkuk.

✧ **8:15:** Luk 12:1 ✧ **8:17:** Mak 6:52 ✧ **8:18:** Jer 5:21; Mak 4:12; Apos 28:26 ✧ **8:19:** Mak 6:41-44 ✧ **8:20:** Mak 8:6-9

Pañku dapuri-ken iwit utpañ keritä gupi terak penpañ iwetkuk; Imaka kubä käyan ba nämö?

²⁴ Iweränä yāṅkuk; Ai, äma yabätat upañkaṅ u wāranigān, päya ude bumik yabätat. Ket nämö yabätat yäk.

²⁵ Ude yāwänä Jesutä kerī dapuri-ken äneṅi penjirān eruk dapun säkgāmān ijiwān kuṅkuṅ. Ijiwān kwāpañ imaka kudup kwawakgān yabāṅkuk.

²⁶ ✧ Ude täṅpänä Jesutä iwetkuk; Gäkṅa yotken siwoṅi kuyi. Yotpārare-ken äroweno.

Pitatä Jesu täṅo mebäri yāṅahāṅkuk

Mat 16:13-20; Luk 9:18-21

²⁷ Ude täṅkaṅ Jesu iwaräntäkiye-kät Sisaria Pili-pai komeken kuṅkuṅ. Kuṅtāṅgān iwaräntäkiye ṅode yāwet yabāṅkuk; Ämawebetä näka netä yāṅ näwet täkaṅ?

²⁸ ✧ Yāwänä iwetkuṅ; Ätutāwä Jon ume ärut yāmani yāṅ yäk täkaṅ. Ba ätutāwä gäk profet biani Elaija yāṅ yäk täkaṅ. Täṅ, ätutāwä profet bian itkuṅo uken nanik kubä yāṅ yäk täkaṅ.

²⁹ ✧ Ude yāwāwä Jesutä yāwetkuk; Täṅpäkaṅ injinä näkawä netä yāṅ yäk täkaṅ? Yāwänä Pitatä iwetkuk; Gäk Kristo, Anututä bian nin täṅkentāṅ nimikta iwoyāwani u yäk.

³⁰ Ude yāwänä Jesutä iniken mebäri äma ätu nämoinik yāwetneṅ yāṅpañ yāniṅ bitnāṅkuk.

Jesu ini kumäkta yāṅahāṅpañ yāwetkuk

Mat 16:21-28; Luk 9:22-27

✧ **8:26:** Mak 7:36 ✧ **8:28:** Mak 6:15 ✧ **8:29:** Jon 6:68-69; Mak 9:9

31 Kadäni uken Jesutä yäput penpän man node yänahänpän yäwetkuk; Äma Bureni-inik uwä komi mäyap api nadäwek. Tänpäkan Juda täno äma ekäni, ba bämop äma intäjukun tänpäni-kät Baga man yäwonjärewani äma unitä Äma Bureni-inik mäde ut iminpän kumän-kumän api utneñ. Tänpän utpän änenayän tänopän kepma yarakubä tärenjirän äneñi api akwek.

32 Man u yänkwawa tawänkan Pitatä inigän yäniknat yäpmän päñku ibenjuk.

33 Tänpänä Jesutä äyänutpän iwaräntäkiye yabänpän Pita iwetkuk; Satan, gäk kewe! Gäk man nadätan uwä Anutu-ken nanik nämö. Uwä äma täno nadäk-nadäkgän.

34 ✧ Jesutä ude yänpän ämawebe päke u itkuño ukät iwaräntäkiye yänpewän äbäpän node yäwetkuk; Äma kubätä näk näwarayän nadänpänä iniken bänep nadäk-nadäki mäde ut iminpän bäräpi näkä kotawayän täyat udegän päya kwakäpi buraminkan gwäk piminpän kan näwarän.

35 Tänpäkan äma kubätä iniken irit kuñat-kuñarita iyap tänpänä u api paorek. Upänkan äma kubätä näka yänpän iniken irit kuñat-kuñari inin kirenpän näkno Manbinam Täga yäpmän kuñarayän täko uwä irit kehäromi api kan-ahäwek.

36 Täñ, äma kubätä kome täno imaka kudup pen bäyanpän yäpmän kuñattängän paot-paotta binam täñpeko uwä tägawek?

37 Äma udewani Anutu mäde ut iminpän kuñarayän täko uwä irit kehäromi yäpmäkta kädetta api wäyäkwek.

38 ✧ Nadäkaŋ? Äma Bureni-iniktä nani täŋo tuŋum epmäget kudän ikek kudupi aŋeroniye-kät api äpneŋ. Kadäni uken äma kubätä äma änok gwäjiwani, Anutu täŋo man peŋawäk täk täŋpani ŋo bämopi-ken itpäŋ wäpna ba manna biŋam mäde ut imayäŋ täko uwä, Äma Bureni-inik uwä udegän äma unita mäde api ut imek.

9

1 ✧ Jesutä ude yäŋpäŋ kubä pen ŋode yäwetgän täŋkuk; Näk bureni täwetat. Itkaŋ ŋo inken nanik ätu nämo kumäŋirä Anututä intäjukun it yämiŋirän gämoriken irit täŋo kehäromini kwawak ahäŋirän api käneŋ.

Jesu mebärini kwawak pewän ahäŋkuŋ

Mat 17:1-13; Luk 9:28-36

²⁻³ Eruk ittäŋ kuŋtängän kepma 6 täreŋirän Pita, Jems, Jon yämagurän yäpmäŋ pom käroŋi kubä terak inigän päro itkuŋ. Äro u irirä Jesu terak inipärik kubä ahäŋkuk. Teki paki-inikinik täŋpäŋ ägo wenkuk, äma kubätä tek äruŋänkaŋ ude tänaŋi bumik nämo.

⁴ Jesu terak ude ahäŋirän yabäŋkuŋ; Profet biani yarä Moses kenta Elaija ini ugän injami terak ahäŋ yämiŋpäŋ Jesu-kät man yäŋpäŋ-nadäk täŋkuŋ.

⁵⁻⁶ Täŋirä yabäŋpäŋ iwaräntäkiyetä umun pähap nadäŋpäŋ Pitatä man jide yäwet yäŋ nadäŋpäŋ ŋode yäŋkuk; Ärowani, itkamäŋ ŋonita oretoret täkamäŋ yäk. Unita yottaba yaräkubä täŋ tamina. Gäka kubä, Mosesta kubä, Elaijata kubä yäk.

7 ✧ Ude yāwānā gubamtä äpä uwäk tänpän yep-manjirän u gānaŋ man kubä ɲode ahāŋkuk; Ɔowä näkɲo ironjina tāgagāmān. U kaŋpän gāripi nadäk täyat unita in unitāno man kaŋ buramik täŋput yāŋ yāwetkuk.

8 Man kotäk ude nadānjirä pit kubägān profet biani yarä u paorānkaŋ Jesu inigān irirän kaŋkuŋ.

9 ✧ Tänpän pom itkuŋ-ken u naniktä äpäŋit äpäŋit Jesutä jukuman ɲode yāwetkuk; Imaka kaŋo unitāno manbiŋam āma nāmo yāwerirä Äma Bureni-inik kumbani-ken naniktä kaŋ akwän.

10 Ude yāwerānkaŋ iwarāntākiye yarākubä u man u yāpmāŋpän bānepi-ken peŋpän man yāŋpän-nadäk ɲode täŋkuŋ; Kumbani-ken naniktä akukakuk u imatāken man? yāŋ yāŋkuŋ.

11 Ude yāŋpän Jesu ɲode iwet yabāŋkuŋ; Baga man yāwoŋārewani āmatä Elaijata jukun api ahāwek yāŋ imata yäk tākaŋ?

12-13 ✨✨ Iweräwä Jesutä yāwetkuk; Elaija uwä bureni intājukun ahāŋpän Anutu tāno iwoyāwani āma unita tuŋum täŋkuk. Unita bureni ɲode täwetat; Elaijata yāŋkuŋo uku äbuk. Äbāŋpän irirän imaka täŋ iminayāŋ nadāŋkuŋo udegān täŋ imiŋkuŋ. Imaka täŋ imikta yāwani Anutu tāno man bian kudān tāwani udegān täŋ imiŋkuŋ. Täŋkaŋ Anutu tāno man terak Äma Bureni-inikta mādē ut iminjirä komi komi māyap api nadāwek yāŋ yāwani, man u bureni api ahāwek.

✧ **9:7:** Mat 3:17, 2Pi 1:17-18; Lo 18:15; Apos 3:22 ✧ **9:9:** Mat 12:16; Mak 8:30 ✧ **9:12-13:** Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 ✧ **9:12-13:** Mat 11:14

Mäjo kubä iwat kirekta tänpä wanıkuı
Mat 17:14-22; Luk 9:37-43

14 Tänpän pom terak naniktä äpäman iwaräntäkiye ätu itkuı-ken ahänpän yabänkuı; Äma bumta it gwäjinpän irirä Baga man yäwonärewani äma ätu iwaräntäkiye-kät yänarahut irirä yabänkuı.

15 Täjirä äma päke u Jesu äbänjirän kanpän nadäwä inipärik kubä tänpäpän pänku bäränen ahän iminpän inin oretkuı.

16 Ahän imäwä Jesutä yäwetkuk; Imatäkenta yänawät itkanı?

17 Yäwänä ämawebe u itkuıno uken nanik kubätä iwetkuk; Yäwonärewani äma, nanakna mäjotä magät-pewän man nämo yäk täyak uwä gäkken imagut yäpmän äbätat yäk.

18 Mäjo unitä kadäni kadäni nanakna kehäromi inıtpän kome terak pudät manpän kuk täkanı. Täjirän jep yänutpän meni yenjät täyak. Tänkän kerı kuroıı ba gupı kudup gigenepän pat täyak yäk. Ude täk täyak upän gäwaräntäkayetä mäjo u iwat kirewut yän yäwerakanı tänpä wakanı.

19 Yäwänä Jesutä ganıanı nadänpän yänkuk; Wa! Äma in udewani-kät wari kuıatta nämo nekanı! In nadäkinikjin nämo! Näk inkät kadäni jide it yäpmän äbätat? Jidegän api nadäwä tumnenı? Eruk, ironıı u yäpmän äbut.

20 Ude yäweränä ironıı u Jesuken yäpmän äbänjirä mäjotä Jesu kanpän u terakgän ironıı u ut manpän kome terak man-patäbotpän meniken jep yänutkuk.

21 Tänpänkanı Jesutä ironıı nani iwetkuk; Imaka ıo jidegän ahän iminıı? Iweränä yänkuk; Ironıı täpuri-ken yäput penıı yäk.

22 Kadäni kadäni mäjo ɲonitä ironi ɲo kumbän yänpän ut maɲpän kädäp gänaɲ äpmonjit ume gänaɲ äpmonjit täk täyak. Unita kehäromika nitek tänpäwä nekta butewaki nadäɲ nimiɲpän täɲkentän nimi yäk.

23 ☆ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata kehäromika nitek yän näwetan? Äma nadäkinik ikek kuɲat täkaɲ uwä imaka kudup täga täɲ moreneɲ.

24 ☆ Yäwänkaɲ uterakgän ironi nanitä kikuɲutpän iwetkuk; Näk nadäkinik täyat upänkaɲ nadäkinikna kwini yäk. Gäkä nadäkinikna täɲ-kehäromtaɲ nami.

25 Yäjirän ämawebe päke u bäräneɲ äbäjirä yabänkaɲ Jesutä mäjo u kaɲ-yänpän iwetkuk; Näk ɲode peɲ gäwetat; Gäk ironi ɲo meni jukuni täɲpipiɲkuno u kakätäɲpeɲ ku! Äneɲi nämoinik magären!

26 ☆ Ude iwerirän mäjotä kähän taɲigän yänpän ironi u wädän maɲpän päɲku kumbanitä-yän patkuk. Ude täɲpewän parirän mäjo kakätäɲpeɲ kuɲkuk. Kuɲirän ämawebe mäyaptä ironi u kumäɲtak yän yänkuɲ.

27 Ude yäjirä Jesutä ironi u kerigän iɲit yäpmän akuɲpän tewän käroɲ itkuk.

28 Ude täɲkaɲ Jesu yot gänaɲ äroɲirän iwaräntäkiyetä inigän iwet yabänkuɲ; Nin imata mäjo iwat kirenayän yäkɲat täɲburut tamän?

29 Yäwäwä yäwetkuk; Mäjo udewani uwä jop täga nämo iwat kirewen. Nakta jop itkaɲ Anutu-ken yänpik man yäkyäk kädet uterakgän uyaku täga iwat kirewen.

☆ 9:23: Mat 21:21; Mak 11:23 ☆ 9:24: Luk 17:5 ☆ 9:26: Mak 1:26

Jesu ini kumänpän akukta äneni yäwetkuk

Mat 17:22-23; Luk 9:43-45

³⁰ ✧ Ude täñkañ Jesutä iwaräntäkiye man yäwetpän yäwoñärewa yänpän kome itkuño u penpen ämawebe yabän paotpen Galili kome irepmitpen kuñkuñ.

³¹ ✧ Yabän paotpen pänku Jesutä iwaräntäkiye ñode yäwetpän yäwoñärek täñkuk; Äma kubätä Äma Bureni-inik uwä iwan keru terak penjirän utpewä kumänpän kepma yaräkubä patpän api akwek yän yäwetkuk.

³² ✧ Ude yäweränä man yäwetkuko unita nämo nadäwä tärewäpän mebäri nadäktä iwet yabäktä umuntan kuñ.

Wäp biñam ikek iritta man

Mat 18:1-5; Luk 9:46-48

³³ Kumañ pänku Kapeneam yotpärare-ken ahänkuñ. Ahänpän yot gänañ äronkañ iwaräntäkiye ñode yäwet yabänkuk; Kädet miñin ima man yäñtäñ abän?

³⁴ Yänjirän ini bämopi-ken netätä intäjukun-inik itak yän yänpän-nadäk täñ itkuño unita mäyäk nadänpän kowata nämo iwetkuñ.

³⁵ ✧ Eruk Jesu mañitpän iwaräntäkiye 12 u yän-päbä yepmanpän yäwetkuk; Gäk intäjukun äma irayän nadänpänä notkaye päke unitäño äpani-inik itpän epän täñ yämen.

³⁶⁻³⁷ ✧ Ude yänpän ironji kubä injit yäpmän päbä ämawebe itkuño u bämopi-ken teñkuk. Tenpän

✧ **9:30:** Jon 7:1 ✧ **9:31:** Mak 8:31; Mak 10:32-34 ✧ **9:32:**

Luk 9:45, 18:34 ✧ **9:35:** Luk 22:24; Mat 20:25-27; Mak 10:43-44

✧ **9:36-37:** Mat 10:40

ironji u bäyaŋ iminpäŋ iwaräntäkiye ɲode yäwetkuk; Äma kubätä näka nadänpäŋ ironji ɲodewani oraŋ yämayäŋ täko uwä näk udegän api oraŋ namek. Ba näk oraŋ namayäŋ täko uwä näk nanin kirenkuko u udegän api oraŋ imek.

Nadäkinik tänpäwakta man

Mat 18:6-9; Luk 9:49-50, 17:1-2

38 ✧ Tänpäkaŋ Jontä Jesu iwetkuk; Ärowani, nin äma kudupi kubätä gäk wäpka terak mäjo yäwat kirenjirän kaŋkumäŋ. Kaŋpäŋ nintä äbotken nanik nämo yäŋ nadänpäŋ inin bitnäŋkumäŋ yäk.

39 ✧ Yäwänä Jesutä yänkuk; Imata inin bitnäŋkuŋ? Äma kubätä wäpna terak kudän kudupi kubä täŋpeko uwä udewanitä jide tänpäŋ näka man wakiwaki yäneŋ?

40 ✧ Nämo, äma epänin nämo tänpäwak täkaŋ äma unita täŋkentäknin yäŋ nadäne.

41 ✧ Unita bureni täwera nadäwut; Äma kubätä inta Kristo täŋo ämaniye yäŋ nadänpäŋ täŋkentäŋ tameko uwä äma udewani kowata täga gwäki ärowani api yäpneŋ.

42 Tänpäkaŋ äma kubätä ironji ɲodewani nadäkiniki näkken pek täkaŋ u yäŋ-yäkŋat-pewän momi täneŋo uwä äma udewaniwä Anututä kowata wakitä wakiinik api imek, ämatä mobä bärüm kotäkiken topmäŋpäŋ ume gänaŋ maŋpä äpmonenjo u irepmirek.

43 ✧ Unita ketkatä waki täŋo buŋep-ken gepmaŋpayäŋ tänpänä u madäŋ täkŋewen. Gäk

✧ 9:38: Nam 11:27-29 ✧ 9:39: 1Ko 12:3 ✧ 9:40: Mat 12:30; Luk 11:23 ✧ 9:41: Mat 10:42 ✧ 9:43: Mat 5:30

ketka yaräbok yäpmän kuŋatpäŋ geŋi waki täŋo kädäp pähap gänaŋ äpmonpet yän nadänpäŋ jop kwäyähäneŋ tänpän itkaŋ irit kehäromi kaŋ yäpmän. [

⁴⁴ Geŋi wakiken yamun äma tohari nakta itkaŋ u nämo paot täkaŋ ba kädäp kumäk-kumäki nämo yäk.]

⁴⁵ Tänpän kuroŋkatä waki täŋo buŋep-ken gepmaŋpayän tänpänä u madän täkŋewen. Gäk kuroŋka bok kuŋatpäŋ geŋi wakiken äpmonpet yän nadänpäŋ jop kwäyähäneŋ tänpän irit kehäromi kaŋ yäpmän. [

⁴⁶ Geŋi wakiken yamun äma tohari nakta itkaŋ u nämo paot täkaŋ ba kädäp kumäk-kumäki nämo.]

⁴⁷ ✧ Ba dapunkatä waki täŋo buŋep-ken gepmaŋpayän tänpänä dätpän maŋpi kuneŋ. Dapunka bok ijin yäpmän kuŋatpäŋ geŋi wakiken äpmonpet yän nadänpäŋ kukŋi dätpän maŋpi kwäpäŋ kukŋi-tägän ijinpeŋ kuŋatkaŋ irit kehäromi kaŋ yäpmän.

⁴⁸ Geŋi wakiken yamun äma tohari nakta itkaŋ u nämo paot täkaŋ ba kädäp kumäk-kumäki nämo.

⁴⁹ Nadäkaŋ? Ämawebe kuduptagän kädäp mebet api ahän yämek. Ba sol-paŋ täŋo jägämi api nadäneŋ.

⁵⁰ ✧ Paŋ uwä imaka tägagämän upänkaŋ unitäŋo gäripi paoränkaŋ jide tänpewi äneŋi ahäwek? Paŋ uwä gäripi nitek udegän irit kuŋat-kuŋatjin gäripi nitek ahäwänpäŋ notjiye-kät säkgämän itneŋ.

10

*Nädapitâ duŋ-wewek täŋo man
Mat 19:1-12; Luk 16:18*

¹ Jesutâ Kapeneam kome penpen kunŋängän Judia komeken Jodan ume udude kâda ahänjuk. Pänku u irirän äma bumta ukâdatâ-ukâdatâ äbuŋ. Äbâwâ tåk täŋkuko udegän man yäwetpän yäwoŋärek täŋkuk.

² Yäwetpän yäwoŋärek täŋ irirän Parisi äma ätutâ äbänpän Jesu yänikŋatta ŋode iwet yabänkuŋ; Nintäŋo бага man kudän täwanitä jide yäyak? Äma kubätä webeni yänjwareko uwâ tägawek ba nämö?

³ Yäwâwâ yäwetkuk; Orajin pähap Moses uwâ unita yänpän бага man jide täwetkuk?

⁴ ✧ Yäweränâ iwetkuŋ; Mosestä ŋode niwetkuk; Äma kubätä webeni yänjwarayän nadänpänjä webena yänjwatat ubayän yän kudän tänpän iminŋan uyaku täga yän-iwarek yän niwetkuk.

⁵ ✧ Yäwâwâ yäwetkuk; Moses uwâ gwäkjin täpäni pähap unita бага man u kudän täŋ tamiŋkuk yäk.

⁶ Upänkan bian-inik yäput penpän Anututâ ämawebe pewän ahänkuŋ-ken äma bok, webe bok täŋ yepmaŋkuk.

⁷⁻⁸ ✧ Mebäri uterak ämatâ miŋi nani yabä kätänpän webeni-kät epmänpän irirän tohari gupi kubägän api täŋpek yäk. Man ude pätak unita yanäpi u yarä nitek nämö. U kubägän tänpän itkamän yäk.

⁹ Anututâ kubägän topmänpän yepmaŋkuko uwâ ämatâ täga nämö yäpmän danineŋ yäk.

✧ **10:4:** Lo 24:1-4; Mat 5:31 ✧ **10:5:** Stt 1:27, 5:2 ✧ **10:7-8:** Stt 2:24; Efe 5:31

¹⁰ Ude yäwet paotpän iwaräntäkiye-kät yotken kuṅkuṅ. Kuṅpän iwaräntäkiye Jesutä man yänkuko unitäno mebäri nadäkta iwet yabänkuṅ.

¹¹ ✧ Iwet yabänirä Jesutä mebäri ṅode yäwetkuk; Äma kubätä webeni yänjiwatpän kubä yäpeko uwä kubokäret kädet täyak ubayän.

¹² Ba webenitä äpi kakätänpän kubä yäpeko uwä udegän kubokäret kädet täyak ubayän.

Jesutä ironironjita nadän yämikinik täṅkuk

Mat 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Tänpän ämawebetä nanakiye Jesuken yämagut yäpmän äbuṅ, Jesutä kerä gupi terak pewän yänpän. Yäpmän äbänirä iwaräntäkiyetä yabän yänkuṅ.

¹⁴ Ude täṅirä Jesu koki wawäpän yäwetkuk; In yabä kätäwä ironironji näkken äbut. Nämö yäjiwätneṅ. Ämawebe ironironji ṅodewani äworeṅpän kuṅat täkaṅ uwä Anututä bureni yabän yäwat täyak.

¹⁵ ✧ Unita näk bureni-inik täwetat; Anututä intäjukun it tamiṅpän tabän täwatta ironironjitä nadäk täkaṅ ude nämö nadänayän täno uwä nämoinik äpi tabän täwarek yäk.

¹⁶ Ude yäwetpän ironironji yäpmän äbuṅo u bäyan yämiṅpän kerä kubäkubä terak peṅkaṅ Anututä watäni it yämikta yänapik man yän yämiṅkuk.

Äma tuṅum mähemitä Jesuken äbuk

Mat 19:16-30; Luk 18:18-30

¹⁷ Jesu akumaṅ kwayän täṅirän äma kubätä bäräṅeṅ pänku ahän imiṅkuk. Ahän imiṅpän gukut

imäpmok tänpän iwetkuk; Yäwoṅärewani äma siwoṅi, näk kädet jide u iwatpän irit kehäromi kaṅ yäpet?

18 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata äma siwoṅi yän näwetan? Anutu kubä ugän siwoṅi yäk.

19 ✧ Gäk Anutu täṅo бага man ṅode nadätan; Gäk äma kumän-kumän nämo uren, kubokäret nämo täṅpen, kubota nämo täṅpen, jopman nämo yäwen, äma tänyäkṅatpän imaka kubä jop nämo yäpen, meṅka nanka oraṅ yämen yäk.

20 Ude iweränä äma unitä kowata iwetkuk; Yäwoṅärewani äma, näk kädet näwetan u kudup ironiken umunitä pen iwat yäpmän äbätat yäk.

21 ✧ Ude iwerirän Jesutä kaṅpän butewaki nadän imiṅpän iwetkuk; Imaka kubägän nämo täṅkun. Gäk kuṅkaṅ tuṅumka kudup yäniṅ kireṅpän moneṅ yäpmänkaṅä äma jäwärita kaṅ yämi. Ude täṅpayän täno uwä kunum gänaṅ tuṅum tägagämän api korewen yäk. Eruk ude täṅ moreṅkaṅ äbä näk kaṅ näwat!

22 Jesutä ude iweränkaṅ moneṅ tuṅum päke unita bänepitä nadän bäräp taṅi täṅtäṅ kuṅkuk.

23 ✧ Kuṅirän Jesutä iwaräntäkiye yabänpän yäwetkuk; Tuṅum ämatä Anutu gämoni-ken itkaṅ unitäṅo kaṅiwat yewa gänaṅ ärokta täṅburut täk täkaṅ yäk.

24 Yäweränä iwaräntäkiyetä man u nadänpänä kikṅutpän nadäwätäk täṅ irirä Jesutä äneṅi yäwetkuk; Nanaknaye, äma udewani Anutu täṅo

✧ **10:19:** Kis 20:12-17; Lo 5:16-20; Lo 24:14; Jem 5:4 ✧ **10:21:** Mat 10:38; Mak 8:34 ✧ **10:23:** Mak 4:19, 1Ti 6:17

kañiwat yewa gänañ ärokta pipiri-inik täk täkañ yäk.

²⁵ In jide nadäkañ? Tom pähap kubä wäpi kameri u gänañ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjiñ täwek yäk. Tuñum äma udegän, Anututä intäjukun it yämiñpäñ yabäñ yäwatta api täñburut täneñ yäk.

²⁶ Ude yänirän iwaräntäkiyetä bumta kikiñutpäñ ini-tägän yänkuñ; Wära! Anututä äma moneñ ikek bäräneñ nämo api yämagurek yän yäyan upäñ äma jopi nin ñodewani jide täñpäñ irit kehäromi api kañ-ahäne?

²⁷ Ude yäwäwä Jesutä yabäñpäñ yäwetkuk; Ämatä ini-tägän täga nämo äroneñ. Upäñkañ ämatä ini täga nämo tänañi u kudup Anututä täga täñpek yäk.

²⁸ Man ude nadäñpäñ Pitatä Jesu iwetkuk; Nibä yäk. Nin imaka imakanin kudup mäde ut yämiñpäñ gäk gäwatkumäño ño yäk.

²⁹⁻³⁰ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni täwetat. Äma kubätä näka ba näkño Manbiñam Tägata nadäñpäñ yotpärare peñpäñ ba wanoriye noriye, miñiye naniye, nanakiye ba epäni kudup peñpäñ näkño epän täñ yäpmän kuñarayän täko uwä kowata Anututä imaka imaka tägagämän api imek yäk. Ude täñpayäñ täko uwä kome terak irirän Anututä yotpärare, noriye wanoriye, miñiye nanakiye ba epäni täñ bumbum pewän ahän imineñ. Täñkañ kadäni pähapken irit kehäromi api kañ-ahäwek yäk. Upäñkañ äma näwarayän täko uwä kome terak ño äma ätutä komi mebäri mebäri api imineñ.

³¹ ✧ Ude yänpäñ yäwetkuk; Äma apiño wäpi biñam

ikek intäjukun itkaŋ u mäyaptä mäde kăda kwăkaŋ
 âmawebe apiŋo äpani itkaŋ unitä wăpi biŋam ikek
 intäjukun api itneŋ yăŋ yăwetkuk.

Jesu ini kumăkta manbiŋam äneŋi yăwetkuk

Mat 20:17-19; Luk 18:31-34

³² ✧ Eruk Jesu Jerusalem yotpărare-ken ärowayăŋ
 nadăŋpăŋ iwarăntăkiye yăwănkaŋ penta äronkuŋ.
 Äronpăŋ Jesu intäjukun kuŋirăn iwarăntăkiye
 măden iwatkaŋ nadăwătăk păhap tăŋkuŋ. Tăŋiră
 âmawebe ätu yăwatkuŋo u bumta umuntaŋkuŋ.
 Eruk, bian tăk tăŋkuko udegăn Jesută iwarăntăkiye
 12 inigăn yăŋ-yăkŋat păŋku ini terak imaka kămi
 api ahăŋ imeko unita man ŋode yăwetkuk;

³³⁻³⁴ Ket nadăwut! Nin kuŋtăŋgăn Jerusalem
 yotpărare api ahăne. Ahăŋpăŋă Âma Bureni-
 inik uwă Baga man yăwoŋărewani ba bămop âma
 intäjukun tăŋpani tăŋo kerı terak äronirăn kumăkta
 man api topneŋ yăk. Tăŋpăŋ âma guŋ äbotken
 nanik unita iniŋ kireŋiră yăŋărok man iwerit,
 kaŋ-măgayăŋit tăŋpăŋ părip-păriptă utpăŋ kumăŋ-
 kumăŋ api utneŋ. Utpewă kumbănpăŋ äneŋpăkaŋ
 edap yarăkubă tăreŋirăn api akwek yăk.

*Jems kenta Jontă wăpi biŋam yăpmăkta
 nadăŋkumăn*

Mat 20:20-28

³⁵ Tăŋpăŋ Sebedi tăŋo nanakiyat Jems kenta
 Jontă Jesu păŋku iwetkumăn; Ärowani, nek imaka
 kubăta yăŋapidayăŋ nadăŋpeŋ äbăkamăk yăk.

³⁶ Yăwănă yăwetkuk; Jide tăŋ nimăn yăŋ
 nadăkamăn?

37 Yäwänä äma yarä unitä iwetkumän; Gäk kämi ekäni ärowani epmäget ikek tänpän iriri nek kubätä jrapka bure käda kubätä jrapka käpmäk käda wäpnek biñam nitek kañ itda yäk.

38 ✧ Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; Ek mebäri ket nämo nadänkañ yäkamän yäk. Ume jägämi näkä nänpayän täyat u ek udegän täga api nädeñ? Ba ume kädäp ikek ärurayän täyat uwä ek udegän täga api ärutdeñ?

39 ✧ Ude yäwet yabäwänä yänkumän; E, nek ude täga api tädek yäk. Yäwänä Jesutä ñode yäwetkuk; Burenì, ume jägämi nänpayän täro uwä api nädeñ. Ba ume kädäp ikek ärurayän täro uwä api ärutdeñ yäk.

40 Upänkañ näk jrapna kukñi kukñi itdayän näwetkamän unita näkä täwetnañi nämo. U äma Anututä bägup u itta iwoyäwani unitägän api itneñ yäk.

41 Jems kenta Jontä ude yänirän iwaräntäkiye ätutä nadäwä wañkuñ.

42 ✧ Tänpäkañ Jesutä iwaräntäkiye yänpewän äbäpäñ ñode yäwetkuk; In nadäkañ? Guñ äbot täño intäjukun ämatä ämawebeniye ärowani täñ yämikta gäripi nadäk täkañ. Ba unitäño äma ekäni ekänitä ämawebe epän ämaniye ude yäpmäñ kuñat täkañ.

43-44 ✧ Upänkañ inä ude nämo täneñ yäk. Inken nanik kubätä intäjukun irayän nadänpäñä eruk, kowata yäpmäkta nämo nadänpäñ intäño watä epän ude tänpen kuñarek. Intäjukun irayän nadänpäñä inita nadäwän äpani tänpänkañ noriye

✧ **10:38:** Mak 14:36; Luk 12:50 ✧ **10:39:** Apos 12:2; Rev 1:9

✧ **10:42:** Luk 22:25-26 ✧ **10:43-44:** Mat 23:11; Mak 9:35

täño gämori-ken kuñatpäñ unitäño watä epän äma ude irek yäk.

45 ✧ Imata, Äma Bureni-inik uwä udegän, ämawebe täño watä epän äma ude irekta äpuk. Uwä ämawebetä watä epän täñ imikta nämo äpuk. Nämo! U gupi iniñ kireñpäñ kumäñirän ämawebe mäyap wakiken nanik ketärenpäñ inita biñam yäpäyän äpuk.

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpäñ tägañkuk

Mat 20:29-34; Luk 18:35-43

46 Kuñtängän Jesu iwaräntäkiye-kät Jeriko yotpärare-ken ahänkuñ. Ahänpäñ u irepmitpeñ kuñirä mädeni-ken ämawebe mäyaptä yäwatkuñ. Kuñtängän kädet moräki-ken äma jäwäri dapuri tumbani kubä itkuko u wäpi Batimeus, Timeus täño nanaki. Äma uwä kädet gägäni-ken itkan monenta yänapiñ ittängän nadänkuk;

47 ✧ Jesu Nasaret nanik äbatak yän yänirä. Ude nadänpäñä gera tañi ñode yänkuk; Jesu, Devit täño orani, butewaki nadän nam! yäk.

48 Ude iwerirän ämawebe mäyaptä iniñ bitnänpäñ iwetkuñ; Kum isi. Man yäweno! Yänirä gwäk pimiñpäñ ehuranigän yänkuk; Jesu, Devit täño orani, butewaki nadän nam! yäk.

49 Yänirän Jesutä nadänpäñ uterakgän täpäneñ itpäñ yänkuk; Iwet-pewä äbän! yäk. Ude yäwänä dapuri tumbani unita gera yänpäñ iwetkuñ; Bänep täga nadänpäñ aku! yäk. Jesu gäka yäyak!

50 Eruk, ude yäwäwä tek punin nanik yänopmäñ manpäñ kwäpeñ bäräneñ akumañ Jesuken äbuk.

⁵¹ Ude tänpänä Jesutä iwetkuk; Ima täñ namän yänpäj näka gera yäyan? Ude iweränä dapuri tumbani unitä yänkuk; O Yäwoñärewani äma, näk dapun äneji ijikta nadätat yäk.

⁵² ☆ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Täga, kuyi! Bänepkatä nadäj namikinik täyan unita tägatan yäk. Iwerirän uterakgän dapun äneji ijiwän kwäpäñ Jesu iwarän täñkuk.

11

Jesu donki terak Jerusalem äronkuk

Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19

¹ Kuntängän Jerusalem yotpärare keräp tänpäj pom kubä wäpi Olip u dubini-ken yotpärare täpuri yarä wäpi Betefage kenta Betani uken ahänkuñ. Ahänpäñä Jesutä iwaräntäki yarä intäjukun peñ yäwetpäñ yäwetkuk;

² Ek yotpärare udu kun yäk. Päñku donki kädet moräki-ken topmäk terak itak u kawun. Donki uwä gubañi, nämo täñbätak täwani. U kañpäñ pitpäñ yäpmäj äbun. ³ Pirirän äma kubätä tabänpäñ U imata yäpmänkamän? yäj täweränä ñode kañ iwerun; Ekänitä ñopäj epän kubä täñpayäj nadätäk. U tänpän täreñirän äneji bäräñeñ pewän äbayäj yäj kañ iwerun.

⁴ Jesutä ude yäweränkañ äma yarä uwä kuñpäñ donki gubañi yot yäman kädet moräki-ken topmäk terak irirän kañpäñ pitkumän.

⁵ Pirirän äma ätutä yabänpäñ yänkuñ; E, u imata yäpmänkamän?

☆ **10:52:** Mak 5:34

6 Ude yäweräwä äma yarä unitä Jesutä man yäwetkuko udegän yäwerirän nadäwä tärewäpän Doŋki u yäpmän kun! yän yäwetkuŋ.

7 Ude yänirä doŋki uwä Jesuken yäpmän kuŋkumän. Yäpmän päŋku Jesuken ahän imiŋpäŋ tek punin nanik yänopmäŋpäŋ doŋki terak peŋkumän. Peŋirän Jesutä äro uterak maŋitkuk.

8 Äro doŋki terak maŋirirän ämawebe mäyaptä tek iniken iniken yänopmäŋpäŋ kädet-ken peŋirä ätutä päya pähäŋ tokätpän udegän kädet-ken peŋ wädän yäpmän kuŋkuŋ.

9-10 Ude täŋkaŋ ämawebe mäden ba intäjukun kuŋkuŋo u gera ŋode yänkuŋ;

Wisikinik! Ekäni wäpi terak äbätak ŋonita iniŋ oretna!

Kaŋiwat epän oranin pähap Devittä täŋkuko u äneŋi ahätak unita iniŋ oretna!

Anutu ärowani kunum gänaŋ itak u iniŋ oretna!

11 Eruk, ude täŋ imiŋirä kumaŋ Jerusalem äronpäŋ Jesu kudupi yot gänaŋ äronkuk. Äronpäŋ imaka imaka kuduŋtagän yabänpäŋ-nadäk täŋ irirän kome bipän taŋirän äpämaŋ iwaräntäkiye 12 u yämagut yäpmän Betani yotpärare-ken kuŋkuk.

Jesutä wama päya kubä tagwän man iwetkuk

Mat 21:18-19

12 Eruk patkuŋo yänewänä Betani peŋpeŋ äpämaŋ kuŋirä Jesu nakta iŋkuŋ.

13 ✧ Nakta iwäkaŋ ijiŋpewän kwäpäŋ wama päya kubä pähämi yabänkaŋ mujiŋpi nikek käwep yänkaŋ wäyäkŋewän waŋkuŋ. Mujiŋpi ahäk-ahäk kadäni nämo unita pähämiŋän itkuk.

14 ✧ Ude kaŋpāŋ päya u ŋode iwetkuk; Ämatä gäŋŋo mujipka näna yāŋkaŋ api täŋpä waneŋ! Man ude yāŋirān iwarāntäkiye nadāŋkuŋ.

Jesu kudupi yot gānaŋ āronkuk

Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

15 Ude täŋkaŋ kumaŋ Jerusalem ahāŋpāŋä Jesutä kudupi yot gānaŋ āronpāŋ yabāŋkuk; Ämatä moneŋ ba barak imaka imaka kowat imān täŋirä. Yabāŋpāŋ yāwat kireŋpāŋ bukāni imaka, dāpmāŋ äreyāŋ täŋpān kuŋ yāmiŋkuŋ.

16 Ude täŋpāŋ kudupi yot gānaŋ epān udewani āneŋi täneŋtawā yāŋpāŋ yāniŋ bitnāŋkuk.

17 Täŋpāŋä āmawebe ŋode yāwetpāŋ yāwoŋäreŋkuk; Anutu täŋo man kubä ŋode kudān täwani;

Yotna uwä āmawebe ābori āboritä näkken yāŋapik man yākta api irek. *Ais 56:7*

Upāŋkaŋ intä ŋode täŋirä kubo äma täŋo kābop irit bāgup ude āworetak yāk. *Jer 7:11*

18 ✧ Täŋpākaŋ bāmop äma ba Baga man yāwoŋārewani äma Jesutä ude täŋkuko unitāŋo manbiŋam nadāŋpāŋ ŋode yāŋpāŋ-nadāŋkuŋ; Jesu u jide täŋpāŋ utpena kaŋ paorek? Ämawebe päke u Jesu täŋo manta gāripi nadāk täŋkuŋo unita Jesuta umuntaŋpāŋ man ude yāŋpāŋ-nadāŋkuŋ.

19 Täŋpākaŋ kome bipānä Jesu iwarāntäkiye-kät Jerusalem peŋpeŋ kuŋkuŋ.

Jide täŋpāŋ yāŋapik man täŋo bureni yāpne?

Mat 21:20-22

20 ✧ Eruk kuñtäñgän patkuño yäñewänä akumañ kuñpäñä wama päya Jesutä tagwän man iwetkuko uwä kañkuñ; Pähämi kujari kuduptagän kubit tañ tewä äpukopäñ kañkuñ.

21 Kañpäñ Jesutä wama päya man iwetkuko Pitatä u juku piñpäñ yäñkuk; Ärowani, päya ukeñonita ka! Tagwän man iwetkuno ukeño kubit tañkuko itak ño yäk.

22 Yäñirän Jesutä ñode yäwetkuk; Nadäwut! In Anutu nadäñ imikinik täñpäñ kuñat täkot!

23 ✧ Näk bureni täwetat. Äma kubätä bäñep yarä nämo peñkañ bureni-inik api ahäwek yäñ nadäñpäñ Pom udu akumañ gwägu gänañ tubäpeñpäñ äpmo! yäñ iwereko uwä bureni ahäwek.

24 ✧ Unita ñode täwetat; In imaka u ba u unita Anutu-ken yäñapinayäñ täño uwä imaka u yäpmäñkamäñ ubayäñ nadäkinik ude täñpäwä bureni api ahäñ tamek.

25 ✧ Unita Anutu-ken yäñapik man yänayäñ nadäñpäñä äma kubä täño momi yäpmäñ kuñatpäñä kañ pek täñput! Ude täñirä Nanjin kunum gänañ naniktä udegän intäño momi api peñ tamek. [

26 Upäñkañ in äma täño momi yäpmäñ kuñaräwä Nanjin kunum gänañ naniktä udegän intäño momi pen api yäpmäñ kuñarek yäñ yäwetkuk.]

*Jesu netätä iweränpäñ epäni täk täyak?
Mat 21:23-27; Luk 20:1-8*

✧ 11:20: Mak 11:14 ✧ 11:23: Mat 17:20 ✧ 11:24: Mat 7:7

✧ 11:25: Mat 5:23; Mat 6:14-15

²⁷ Eruk man yäj paotpäj Jesu iwaräntäkiye-kät äneji Jerusalem kuŋkuŋ. Päjku ahäjpäŋ Jesu kudupi yotken äronpäŋ kuŋarirän bämop äma, Baga man yäwoŋärewani äma ba Juda nanik täŋo ekäni ekäni ätutä ahäj imiŋpäŋ iwetkuŋ;

²⁸ Ai! Gäk imaka täk täyan ŋo netätä gäwerirän täk täyan?

²⁹ Ude iweräwä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Näk man kubägän-inik täwet yabäwa näwerirä näkä udegän netä näwerän imaka täk täyat u kowata täwerayäj.

³⁰ Eruk, Jontä ume ärut yämiŋkuko u netä iweränkaŋ ume ärut yämiŋkuk? Anututä iweränkaŋ täŋkuk ba ini nadäjpäŋ täŋkuk? Unita yäwä nadäwa!

³¹ Ude yäweränä äma äbot unita jide yäne yäj nadäjpäŋ ini-tägän yäjpäŋ-nadäk täŋkuŋ; Nin Anututä iwerän täŋkuk yäj yänawä Jesutä ŋode niwerayäj; A! Upäj imata mani nämo nadäjkuŋ? yäj niwerayäj yäk.

³² Täŋ, Jon uwä ini nadäjpäŋ täŋkuk yäj yänawä ämawebe man bumta niwetnayäj. (Uwä ämawebeta umuntaŋkuŋ. Ämawebetä Jonta Anutu täŋo manbiŋam yäjahäwani äma kubä yäj nadäjkuŋo unita.)

³³ Nadäj-bäräp yarä nitek ude täŋpäŋ Jesu iwetkuŋ; Nin nämo nadäkamäj yäk. Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, ude yäkaŋ unita näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäŋo mebäri nämo täwerayäj.

12

Wain epän täŋo watä äma waki
Mat 21:33-46; Luk 20:9-19

1 ✧ Jesutä ude yänpäj yäput penpäj man wärani ɲode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain epän täɲ moreɲpäj yewa täɲ-äyähurek. Täɲpäj wain mujipi yeɲ yäwatpäj umeni yäpmäkta komeni täɲkaɲ watä ämata yot kubä täɲ imek. Ude täɲ moreɲpäj wain epän u watäni itta äma ätu yepmaɲkaɲ kome ban kubäken kwek.

2 Kwekopäj mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp taɲirän mujipi ätu inita ketpäj yäpmäj imiɲ äbäkta epän ämani kubä iwerän kwek.

3 Kuɲirän wain epän watä äma unitä äma u kaɲpähä utpäj iwat kireɲpewä äneɲi ketäj kwek.

4 Täɲpäj wain epän mähemitä nadäɲpäj äneɲi epän ämani kubä iwerän kwek. Iwerän kuɲirän iɲitkaɲ gwäki däpmäj kärapmitpäj waki täɲ imineɲ.

5 Ude täɲirä äneɲi kubä iwerän kugän täɲpek. Iwerän kuɲirän kumäj-kumäj utneɲ. Täɲirä wain epän mähemitä pen kubäkubä yäwerän kuɲirä ätu uwä däpmähpäj yepmaɲpä kuneɲ, ätu uwä kumäj-kumäj däpmäk täneɲ.

6 ✧ Eruk, yepmaɲpän kuɲ moreɲtäko iniken nanaki-inik unitägän iränä upäj iwerän kwek. Näkɲaken nanakna ɲonitä kwänä oraɲ imiɲpäj mani api buramineɲ yäk.

7 Eruk, nanaki-iniktä kwänä wain epän täɲo watä äma unitä nanaki-inik u kaɲpähä yänpäj-nadäk ɲode täneɲ; Unitä epän ɲo mähemi api täɲpek yäk. Unita uritna epän ɲo ninta biɲam kaɲ täɲpän! yäj yäneɲ.

8 ✧ Ude yänpän inipän kumän-kumän utpän gupi wain epän gägäni käda manpä kuneŋ.

9 Jesutä man wärani ude yänpän ɲode yäwetkuk; Epän mäheimitä watä äma u kowata jide api tən yämek? ɲode api tənpek; Kuŋpänjä wain epän watä it tənkuŋo u dāpmän moreŋpänjä watä äma kodaki yepmanpek yäk.

10 Anutu tənjo man ɲode kudän täwani u nämo danipän nadäk täkaŋ?

Äma yot tənpanitä bek kubä kawä wawäpän penkuŋo unitä bek bämopi ude itak.

11 Anututä ude tənpewän ahänirän kaŋpän gäripi pähap nadäkamän yäk. *Sam 118:22,23*

12 Jesutä ude yänirän Juda tənjo intäjukun ämatä nadänkuŋ; Jesu ninta yänpän man wärani u yäyak. Ude nadänpän ininayän tənkuŋo upänkaŋ ämawebetä Jesuta gäripi nadäk tənkuŋo unita umuntaŋpän Jesu kakätänpen kuŋkuŋ.

Ämatä Jesu takis monenŋta iwet yabänkuŋ

Mat 22:15-22; Luk 20:20-26

13 ✧ Kuŋpän Parisi ämakät äma Herot tənjo äbotken nanik ätu Jesu tənjo mani nadäkta yäwerä kuŋkuŋ. Jesutä man goret yäwän nadänkaŋ uterak kaŋ ininayän kuŋkuŋ.

14 Ude nadänpän Jesu kaŋ-ahänpän bänep ärik-ärik man ɲode iwetkuŋ; Yäwoŋärewani äma, nin gäkŋo mebäri nadäkamän. Gäk jopman nämo yäk täyan. Ämata nadäwätäk nämo tənpan man bu-renigän yäk täyan. Gäk äma ärowani äpani nämo yäpmän danipän kuduptagän Anutu tənjo kädet

siwoŋigän niwetpäŋ niwoŋärek täk täyan. Unita niweri nadäna; Nin Juda naniktä Rom gapmanta takis moneŋ imikta nintäŋo бага mantä yäjiwät täyak ba nämo?

¹⁵ Imik täkäna ba imik tänero? Ude iwerirä Jesutä jopman täŋo mebäri nadäwän tärewäpäŋ yäwetkuk; In imata jopman näkŋatkaŋ? Eruk moneŋ kubä yäpmäŋ päbä namä käwa.

¹⁶ Yäweränä moneŋ kubä imiŋkuŋ. Iminirä kaŋpäŋ yäwetkuk; Moneŋ ŋo terak netä täŋo inami dapun ba wäpitä itak? Ude yäwerirän yäŋkuŋ; Rom gapman täŋo intäjukun äma Sisa unitäŋotä itak yäk.

¹⁷ ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Eruk ket ŋode nadäwut; In imaka Rom gapmanta imikta yäwani u inita kaŋ imut. Täŋ, imaka imaka Anututa imikta yäwani u Anututa kaŋ imut yäk. Ude yäwänkaŋ kikuŋtpäŋ nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

Kumbani-ken nanik akukakuk täŋo man

Mat 22:23-33; Luk 20:27-40

¹⁸ ✧ Kepma ugän äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuŋ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yäŋ nadäk täŋkuŋonik.) Äbäŋpäŋ ŋode iwetkuŋ;

¹⁹ ✧ Yäwoŋjärewani äma, Mosestä ninta man kudän ŋode täŋ nimiŋkuk; Äma kubätä webe yäpmäŋpäŋ komenita yeri kubä nämo bäyaŋkaŋ kumäŋirän monänitä webeni kajat yäpmäŋpäŋ tuänita biŋam yeri bäyaŋ imek yäŋ yäŋkuk.

²⁰⁻²² Täŋpäkaŋ bianä ini buap 7 itkuŋowä tuätä webe kubä yäpmäŋpäŋ yeri kubä nämo peŋkaŋ

kumbuk. Täñirän monänitä webe ugänpäj yäpuk. Yäpmänpäj udegän yeri kubä nämo peñkañ kumbuk. Kumäñirän gwekitä webe ugänpäj ko-reñpäj udegän yeri kubä nämo peñkañ kumbuk. Kumäñirän awänitä webe kajat ini ugänpäj yäpuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugänpäj yäpmänpäj yeri kubä nämo peñkañ kumän-tagän kumbuñ. Äpiyetä kumäñirä webeni kajat udegän mäden kumbuk.

²³ Eruk kumbanitä akukakuk kadäni pähapken webe uwä netäta biñam api täñpek? yäj iwetkuñ.

²⁴ Ude iwerirä Jesutä yäwetkuk; In nadäk-nadäk goret nadäkañ u mebäri ñodeta; In Anutu täño man kudän täwani ba Anutu täño kehäromita guñ takinik täk täkañ unita yäk.

²⁵ Ittängän kumbani-ken naniktä akuñpäj ämawebe u nädapi nämo api täneñ yäk. Añero kunum gänañ itkañ uwä webe yäpmäk-yäpmäk nämo täk täkañ ude ämawebe jop api itneñ yäk.

²⁶ ✧ Kumbani-ken nanik akukakukta yäkañ unita täwera nadäwut; Mosestä man bian kudän täñkuko uterak ñode nämo daniñpäj nadäk täkañ ba? Mosestä päya terak mebet täñirän kañkañ u dubini-ken kuñirän Anututä iwetkuk; Näk Anutu, Abraham, Aisak, Jekop unitä nanin orerani yäj iwetkuk.

²⁷ Anututä ude iwetkuko unita ñode nadäwut; Anutu u äma kodak irani täño Anutu, kumbani täño nämo. Ämatä kumänpäj paot-inik täk täkañ yäj nadäk täkañ u goret-inik nadäk täkañ! yäk.

*Baga man intäjukun-inik täŋo man
Mat 22:34-40; Luk 10:25-28*

28 ✧ Täŋpəŋ Baga man yəwoŋərewani äma kubätä äbəŋpəŋ Jesu-kät Satyusi äma ukät man yəŋpəŋ-nadäk täŋ itkuŋo u nadəŋkuk. Jesutä Satyusi man kowata tägagän yəwet irirän nadəŋpəŋä Jesu iwet yabəŋkuk; A, baga man jidetä intäjukun-inik täyak?

29 ✧ Ude yəwänä Jesutä ŋode iwetkuk; Baga man intäjukun itak uwä ŋode; Juda ämawebe juku penpəŋ nadäkot! Ekäni Anutunin u Ekäni bureni kubägän.

30 Unita Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bänepka, gupka, nadäk-nadäkka kumän-tagän Anutu-ken pewen yäk.

31 ✧ E kubä ŋode; Gäkŋata nadäk täyan udegän notkayeta nadəŋ yämen. Baga man kubätä yarä ŋo nämoinik yärepmitak yäk.

32 Ude yəŋirän Parisi äma unitä yəŋkuk; Yəwoŋərewani äma, gäk yəŋiri nadäwa siwoŋi täyak yäk. Bureni yəyan. Anutu u Ekäni bureni kubägän, u udewani kubä nämo itak yäk.

33 ✧ U bänepka nadäk-nadäkka ba kehäromika kudup imen ba gäkŋata nadäk täyan udegän notkapahta bänep iron täŋ imeno unitä Anutu inin oretta əŋnak-əŋnak gäripi nitek mebəri mebəri yärepmit morekamän yäk.

34 Ude yəŋirän Jesutä nadäwän siwoŋi täŋirän iwetkuk; Gäk Anutu täŋo kaŋiwat yewa dubini-ken itan yəŋ gabəŋpəŋ-nadätat yäk. Täŋpəkaŋ kadäni uken ämatä Jesu iwet yabäk ätukät täkta umuntaŋpəŋ penkuŋ.

✧ **12:28:** Luk 10:25-28 ✧ **12:29:** Lo 6:4-5 ✧ **12:31:** Wkp 19:18

✧ **12:33:** Lo 4:35; Ais 45:21, 1Sml 15:22; Hos 6:6

Jesu ini Kristo unita yäwet yabänjuk
Mat 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Kadäni kubä Jesutä kudupi yot gänaŋ ämawebe yänpäŋ-yäwoŋärek täŋ itkaŋ ŋode yäwet yabänjuk; Imata Baga man yäwoŋärewani ämatä Kristota Devit täŋo nanaki kubä, komen ämagän yän yäk täkaŋ?

³⁶ Anutu täŋo Munapiktä nadäk-nadäk imänkaŋ Devittä ŋode yänjuk;

Ekäni Anututä Ekänina ŋode iwetkuk;

Gäk dubina-ken äbä maŋiriri wäpka biŋam gamiŋkaŋ iwankaye yäpmänpäŋ gämotkakangän api yepmaŋpet yäk. *Sam*

110:1

³⁷ Eruk, u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yän yänjukoko unita imata Kristo u Devit täŋo orani jopi kubä yän yäk täkaŋ? Jesutä man ude yänjirän ämawebe äbot päke u gäripi-inik nadänkuŋ.

³⁸ Täŋpäŋ äneŋi ŋode yänpäŋ-yäwoŋärenjuk; Baga man yäwoŋärewani ämata ket nadänpäŋ kuŋatkot! Äma uwä ämawebetä nibänpäŋ biŋam yäwut yän nadänpäŋ tek säkgämän käroŋi täŋkaŋ ämawebe iŋami-kengän kuŋat täkaŋ.

³⁹ Käbeyä yot gänaŋ äma ekäni täŋo bägupken maŋit täkaŋ, intäjukun itta. Ba äŋnak-äŋnak taŋi täktäk kadäni-ken bägup udewani-kengän intäjukun itnayän nadäk täkaŋ.

⁴⁰ Äma udewanitä webe kajattä yot gänaŋ äroŋpäŋ tuŋumi yäyomägat täkaŋ. Ba ämawebetä nibäwut yänkaŋ yänpik man käroŋi boham yän yäpmän kuk täkaŋ. Ude täk täkaŋ unita kämi kowata bäräpi ärowani api yäpneŋ yäk.

Webe kajat kubätä monenji kudup penjuk

Luk 21:1-4

41 ✧ Kudupi yot gänañ äronkañ Jesu monen pewani-ken kukñi käda itkañ yabäñ yawat irirän ämawebe äbä monen pewä äpmok täñkuñ. Täñkañ äma tuñum ikek mäyaptä äbäñpäñ monen pähap pewä äpmok täñkuñ.

42 Täñirä webe kajat jopi jäwäri kubä unitä äbä monen gämäni täpuri yarä pewän äpmonkumän.

43 ✧ Ude täñirän Jesutä webe kajat u kañpäñ iwaräntäkiye yäñ-päbä yepmanpäñ yäwetkuk; Näk bureni täwetat yäk. Webe kajat jopi jäwäri ñonitä monen peyak uwä ätu pähaptä pekañ ño yärepmitak yäk.

44 Ämawebe päke u monen bureni pat yämiñirä uken nanik yarä-gänpäñ pekañ yäk. Täñ, webe kajat ñowä ude nämo täyak. Nämo, täpuri inirako uwä kudup penkañ jopi-inik itak yäk.

13

Kudupi yot api täñpä wanen

Mat 24:1-28; Luk 21:5-24

1 Ude täñpäñ Jesutä kudupi yot gänañ naniktä äpämañ kuñirän iwaräntäki kubätä iwetkuk; Ärowani, udu yabä! Mobä yot pähap-pähap udu säkgämän täñpani yäk.

2 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Ket nadäkot. Yot pähap u yabängärip täkañ upäñkañ mädenä api tokät mäneñ. Mobä uterak terak itkañ uwä api eräñ mäneñ.

3 Eruk kuṅtängän Jesu iwaräntäkiye-kät pom kubä wäpi Olip uterak äronpänj itpänj kudupi yot ban udu irirän kaṅpänj Pita, Jems, Jon, Andrutä inigän Jesu ṅode iwet yabänkuṅ;

4 Yäno ukeṅo jidegän api ahäwek? Ba man yäno bureni ahäwayänj täṅirän kudän jidewani ahänjirän api käne?

5 Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Ämatä jop yän-täkṅatneṅta ket nadänkaṅ kuṅat täkot yäk.

6 Äma mäyaptä äbänkaṅ näk wäpna terak ṅode api yäneṅ; Näk Anutu täṅo iwoyäwani ubayänj yänj api yäneṅ. Ude yänjirä ämawebe mäyaptä nadänj yämipänj api yäwarän täneṅ.

7 Kadäni uken ämik mämä ba ämik täṅo manbiṅam nadänkaṅ Wära! Kadäni täretak yänj nadänkaṅ nämo kikäṅutneṅ. Kudän ude ahäкта yäwani upänkaṅ kadäni bäräṅeṅ-inik nämo api tärewek yäk.

8 ✧ Kome taṅi täpuri kowat ämiwän api täneṅ. Täṅpänj kadäni uken nakta jop irit imaka api ahäwek. Ba kenänj komeni komeni api kwaiwek. Kudän u uwä bäräpi bureni ahänayänj täṅo unitäṅo wärani. Bureni u kämi api ahäwek yäk.

9 ✧ Unita in nadänj täpäneṅpänj kuṅat täkot. Ämatä manken tepmaṅit, käbeyä yotken kadätä tadäpmäṅit api täneṅ yäk. Ba ugän nämo. In näka yänpänj tämagut päṅku kome täṅo kaṅiwat äma ba intäjukun äma injamiken api tepmaneṅ. Täṅjirä kadäni uken intä näkṅo man u yänjahänpänj yäwetneṅta yäwani.

10 Tānpākaŋ kadāni tārek-tārek nāmo ahānjirān intājukunā nākŋo Manbiŋam Tāga yājahānjirā āmawebe komeni komeni kaŋ nadāwut.

11 ✧ Tānpāŋ tāmagut pāŋku manken tepmanayāŋ tānjirā uken man jide yāwetnayāŋ yānpāŋ nadāwātāk nāmo tāneŋ. Nāmo, kadāni uken man ahāŋ tamiŋirā nadānpāŋ ugānpāŋ yāwetneŋ. Man u yānayāŋ tāŋo u injinken man nāmo. Uwā Munapiktā bānepjin-ken peŋjirān api yājahāneŋ yāk.

12 ✧ Tānpāŋ kadāni uken āmatā ŋode api tāneŋ; Tuānitā monāni iwan keriken peŋjirān kumāŋ-kumāŋ api utneŋ. Ba naniyetā nanakiye udegān api tāneŋ. Ba āperiye nanaktā miŋiye naniye iwan tāŋ yāmiŋpāŋ manken yepmaŋjirā kumāŋ-kumāŋ api dāpneŋ.

13 ✧ Tānpākaŋ nāka yānpāŋ āmawebe māyaptā iwan api tāŋ tamineŋ. Upāŋkaŋ āma kubātā gwāk pimiŋpāŋ nākŋo man nāmo peŋpāŋ yāpmāŋ kuŋarayāŋ tāko uwā tārek-tārek kadāni-ken nākŋata biŋam api yāpet yāk.

14 ✧ Man ŋo daniŋpāŋ ket ŋode nadāwā tārewut; Kāmiwā, imaka tarāki waki kubā peŋawāhut ikektā nāmo itnaŋiken irirān api kāneŋ. Kaŋpāŋā āmawebe Judia komeken nanik u bārāneŋ akumaŋ kome ŋo peŋpeŋ banken kaŋ kut.

15 ✧ Āma kubātā yot yāman irayāŋ tāko uwā tuŋumi yāpmākta yot gānaŋ nāmo ārowek. Nāmo, jop kaŋ metāŋpeŋ kwān.

✧ **13:11:** Luk 12:11-12 ✧ **13:12:** Mat 10:21 ✧ **13:13:** Mat 10:22; Jon 15:21 ✧ **13:14:** Dan 9:27, 11:31; Dan 12:11 ✧ **13:15:** Luk 17:31

16 Ba äma kubä ketem epänken irayän täko uwä äneñi äyänutpeñ päñku mänit siot ba ämetpat tek nämo yäpek. Nämo, jop kañ metänpeñ kwän.

17 ✧ Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironji paki nitek u bäräpi-inik api nadäneñ!

18 Unita in Ekäniken yänapiñirä ämetpeñ kukkuk kadäni u mänit kadäni-ken ahäwektawä!

19 ✧ Bureni, imaka ahäwayän täyak uwä umuri pähap! Anututä pengän kunum kenta kome pewän ahänkumän-ken umunitä päbä apiño u bämopi-ken imaka umuri pähap udewani kubä nämo ahänkuk. Ba udewanitä äneñi nämo api ahäwek.

20 Ekänitä kadäni u keräpigän nämo däpmän täkñekuk yäwänäku äma kubätä nämoinik itek. Upänkañ Ekänitä ämawebe inita biñam iwoyänkuko unita butewaki nadänpäñ kadäni keräpigän api däpmän täkñewek.

21 Kadäni ukenä ämatä Kristo udu ahätak! Ba ño ahätak! yän täwerirä unita nadänjirä bureni nämo täñpek.

22 ✧ Imata, kadäni uken äma mäyaptä jop man-man yän-täkñatpäñ Näk Kristo ba profet kubä yän api yäneñ. Äma udewanitä kudän kudupi mebäri mebäri api täneñ. Ämawebe Anututä inita yäpmän daniwani unitäño bänepi peñ awähutna yänkañ käderi paränä epän pähap ude api täneñ.

23 Täñkañ imaka udewani nämo ahänjirän intäjukun täwetat unita nadän täpäneñpäñ kuñat täkot!

Äma Bureni-inik äneji api äbek

Mat 24:29-35; Luk 21:25-33

24-25 ✧ Imaka umuri umuri u ahänpäj paorirän mädeni-ken ñode api ahäwek; Edap täño penjäñektä nämo ijiñirän, emak udegän api bipmäñ urek.

Täñirän, guk api täreñ mäneñ.

Ude ahäñirän imaka kehäromi nikek kunum gänäñ it täkañ u wareñ api täñ moreneñ. *Ais 13:10, 34:4*

26 Eruk, kadäni uken Äma Bureni-inik uwä gubam terak, kehäromi pähap ba epmäget kudän ikek äbäñirän ämawebe api käneñ.

27 ✧ Kadäni ugän añeroniye peñ yäwet-pewän päñku ämawebe inita iwoyāwani kome kukñi kukñi, umude ba unude uken nanik api yämagutneñ.

28 Jesutä ude yänpäj äneji ñode yäñkuk; Man wārani kubä wama päya terak utpäñ täwera nadāwä tumbut. Wamatä dätäki pirirän kañpäñ edap kadäni keräp täyak yäñ nadäk täkañ.

29 Unita udegän in imaka imaka api ahäneñ yäñ täwetat unitä ahäñirä yabänpäj tärek-tärek kadäni keräp täyak yäñ api nadäneñ.

30 Näk bureni täwetat. Ämawebe apiño itkañ unitä kodak irirä imaka yäyat u api ahäñ moreneñ.

31 Täñpäkañ kunum kenta kome u bok api paot-deño upäñkañ mena jinom u nämoinik api paorek.

Kepma ba kadäni nämo nadäkamäj

Mat 24:36-44

32 Imaka täwetat ño äma kubätä kadäni uken, kepma ba bipani uken api ahäwek yäñ nämoinik

nadätak. Kunum gänaŋ aŋero imaka nämo nadäkaŋ yäk. Ba Anutu täŋo Nanaki u imaka, nämo nadätak. Naniä ini-tägän nadätak.

³³ Kadäni nämo nadäkaŋ unita bänepjinta watäni itpäŋ kuŋat täkot. In imaka u kadäni udeken api ahäwek yäŋ nämo nadäkaŋ unita.

³⁴ ✧ Kadäni uwä man wärani kubä ŋode bu-mik; Äma kubä kome kubäken kwa yänkaŋä watä ämaniye imaka tuŋumi watäni itneŋta epän man yäwerek. Ude yäwetpäŋ yot yäma täŋo watä äma iwerek; Watä säkgämän kaŋ it yäk.

³⁵ ✧ Unita inä udegän, watäni säkgämän itpeŋ kuŋatneŋ. In yot täŋo mähemitä äneŋi äbäkäbäk kadäni uwä nämo nadäkaŋ. Bipäda ba bipani bämop ba yäŋe-yäŋeta ba tamimaŋ-inik kadäni uken ba uken api äbek yäŋ nämo nadäkaŋ.

³⁶ Bäräŋek-inik äbäŋpäŋ döpmon parirä tabäwekta.

³⁷ Unita in ba ämawebe kudup ŋode täwetat; Dapun ijinpäŋ kodakgän itkot, döpmon nämo pätnen! yäk.

14

Juda ämatä Jesu utta man topuŋ

Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

¹ ✧ Täŋpäkaŋ kepma yarä keräp taŋirän Juda täŋo orekirit pähap kadäni kubä wäpi Pasova ba Käräga yiskät nämo awähurani äŋnak-äŋnak kadäni täŋkuk. Täŋirän bämop äma intäjukun täŋpani-kät Baga man yäwoŋärewani äma ätutä Jesu käbop injtpäŋ utna yänkaŋ kädetta wäyäkneŋkuŋ.

² Njode nadänkuñ; Ämawebe bumta itkañ ñonitã nadãwã täga nämö täñpäpäñ penjawäk tänenñ yänpäñ unita orekirit kadãni uken tänetawã yänñ nadänkuñ.

*Webe kubätä Jesuta iron täñ iminjkuk
Mat 26:6-13; Jon 12:1-8*

³ ✧ Täñpäkañ Jesu Betani yotpärare-ken itkuk. Itkañ Saimon, gisik parãm ikek yänñ iwerani unitã yotken äronpäñ ketem bok nañkumãn. Ketem nañ irirãn webe kubätä ume kãbãñi säkgãmãn u gwãki tañi penpäñ yãpanipãñ yãpmãñ äbuk. Yãpmãñ äbãñpäñ Jesu gwãki-ken piñ ibatkuk.

⁴ Ude täñirãn äma ätu itkuño unitã kañpäñ kok-wawak nadãnpãñ yänpäñ-nadäk ñode täñkuñ; E! Ima mebãrita imaka gwãki pähap penpäñ yãpani ñowã jop ureñ täñpãn kukañ?

⁵ Ämatã ume u suwanpäñ siliwa monenñ tañi gamãkañ äma jäwãrita yãminãñi. Ude yänpäñ webe u bumta kañ-yänkuñ.

⁶ Kañ-yänñ irirã Jesutã ñode yãwetkuk; Kakätãwut! yäk. Imata bãrãpi imikañ? U iron inipãrik kubã täñ namitak yäk.

⁷ ✧ Äma jäwãri inkät wari wari irirã iron täñ yãmina yänpäñã kañ täñ yãmut! Upãñkañ näk inkät pen nämö api itne.

⁸ ✧ Webe ño iron täñ namayãñ nadãnpãñ ini täñ naminañi ude täyak. Näk änenayãñ tãkañ unita awañken kukta gupna ume kãbãñi gãripi nïkek ño ärut namitak yäk.

⁹ Näk bureni täwetat. Manna biñam Täga komeni komeni yãñahãñ yãpmãñ kunayãñ täño udegãn

webe ñonitã tãñ namitak unitãño manbiñam bok api yãñahãñ yãpmãñ kunen. Ude tãñirã ämawebetã webe ñonita nãmo api guñ tãnen yãk.

Jesu iwarãntãkiye-kãt Pasova ketem nañkuñ

Mat 26:14-30; Luk 22:3-20; Jon 13:21-30

¹⁰ Tãñpãkañ iwarãntãkiye 12 u bãmopi-ken nanik kubã wãpi Judas Kariot unitã Jesu iwan keritã terak kañ pewa yãñ nadãñkañ bãmop äma intãjukun tãñpanitã itkuñ-ken u pãñku yãwetkuk.

¹¹ Ude tãñirãn bãnep tãga nadãñpãñ monen api gamine yãñ iwetkuñ. Judastã u nadãñpãñ pãñku iwan keritã terak kañ pewa yãñkañ Jesu iwarãntãñ yãpmãñ kuñatkuk.

¹² ✧ Tãñpãkañ kãrãga yiskãt nãmo awãhurani tãño ãñnak-ãñnak kadãni yãput penkuñ. Kadãni ukengãn Juda ämawebe Anututã äbekiye oraniye bian tãñkentãñ yãmiñkuko u nadãkta nãdamiñi-nani kubãkubãtã sipsip nanaki ini-ini dãpmãk tãñkuñonik. Eruk kadãni ugãn Jesu iwarãntãkiyetã iwet yabãñkuñ; Yot deken pãñku Pasova tãño imaka imaka u tãñtuñum tãne?

¹³ Yãwãwã Jesutã äma yarã man ñode yãwetpãñ pen yãwet-pewãn kuñkumãn; Yotpãrãre bãmopi-ken kuñirãn äma kubã ume kãbot ikek ukãt äbã peronpãñã u kañ iwarun!

¹⁴ Iwat yãpmãñ kumañ äma unitã yot ärowayãñ tãkken u äronpãñ yot mãhemi ñode kañ iwerun; Yãwonãrewani äma ñode yãyak; Bãgup nãwarãntãknaye-kãt Pasova ketem ãñnak-ãñnakta de? yãñkañ iwerun.

✧ **14:12:** Kis 12:6, 14:20

15 Ude iweränkaŋ yot gänaŋ bägup taŋi punin unu ketem äŋnak-äŋnak täŋpani tuŋum ikek täwoŋärewänkaŋ Pasova ketem täŋtuŋum täkon.

16 Eruk Jesutä ude yäweränä yarä uwä yotpärarenken äronpän Jesutä yänkuko udegän kaŋ-ahänpän Pasova ketem täŋtuŋum taŋkumän.

17 Eruk kome bipmänjirän Jesu iwaräntäkiye 12 ukät tuŋum taŋkumän-ken u kuŋkuŋ.

18 ✧ Kumaŋ yot gänaŋ äro ketem naŋ itkaŋ Jesutä yäwetkuk; Näk bureni täwetat. In ketem penta näkamän ŋo kubätä näk iwan keru terak nepmaŋpayän yäk.

19 Ude yänjirän nadänpänä butewaki nadänpän ini-ini iwet yabänkuŋ; Ekäni, näka yäyan?

20 Ude yäntäko Jesutä yäwetkuk; In näwaräntäknaye 12 inken nanik kubä. Äma näkkät käräga gäpe kubägän näkamäk ŋonitä api täŋpek.

21 Nadäkaŋ? Äma Bureni-inik uwä kädet yän imani udegän api iwarek. Upänkaŋ äma iwan keru terak nepmaŋpayän täyak u kowata jidewani kubä api yäpek? Uwä komi umuri kubä api yäpek yäk.

22 Eruk ketem naŋ irirä Jesutä käräga kubä yäpmankaŋ Anutu bänep täga man iwetkaŋ tokät jukutpän iwaräntäkiyeta ŋode yäwetpän yämiŋtäŋ kuŋkuk; ŋo yäpmanpän naŋput. ŋowä näkŋo tohatna yäk.

23 Ude yänpän wain ume yäpmankaŋ Anutu bänep täga man iwetpän yämän kudup naŋkuŋ.

24 ✧ Yämän naŋjirä yäwetkuk; ŋowä näkŋo nägätna. Anututä ämawebe-kät topmäk-topmäk täyak u

✧ 14:18: Sam 41:9 ✧ 14:24: Sek 9:11; Jer 31:31-34, 1Ko 10:16; Hib 9:20

tänjkehärom takta nägätna piwayän täyat. Ämawebe mäyapta yänpäñ piwayän täyat.

²⁵ Näk bureni täwetat. Wain ume äneñi nämo nanñkañ it yäpmän kuñtängän Anutu täño kañiwat yewa gänañ äronñkañ wain ume mebäri kubä api näñpet.

²⁶ Ude yäweränkañ kap kubä tenpäñ yot u penpen kumañ Olip Pom terak äronkuñ.

Pitatä wäpna käbop api pewekyän yänjuk
Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38

²⁷ ✧ Äronit äronit Jesutä yäwetkuk; In kudup-tagäntä nabän umuntañ api kuñtäñpä kuneñ. Ude täñirä Anutu täño man kudän täwani ñode pätak u bureni ahäwayän;

Näk sipsip täño watä äma urira sipsip api kuñtäñpä kuneñ. *Sek 13:7*

²⁸ ✧ Upänkañ kumbani-ken nanik äneñi akuñpäñ Galili komeken näkä jukun päñku api itkirowet.

²⁹ Yäwänä Pitatä iwetkuk; Ätutä gäka mäde käwep api ut gamineñ upänkañ näk ude nämo api täñpet yäk.

³⁰ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni gäwera; Apiño bipani purup gera kadäni yarä nämo yänjirän gäkä kadäni yarakubä ude wäpna käbop pewayän.

³¹ ✧ Ude yäwänä Pitatä gwäk kwainpäñ man kehäromigän yänjuk; Nämo! Gäk gutpäñ näk bok nutta yäwäwä wäpka käbop nämo api pewet yäk. Ude yäwänkañ noriyetä udegän yänkuñ.

Jesutä Getsemane päñku nani-ken yänapiñjuk
Mat 26:36-46; Luk 22:39-46

✧ 14:27: Mak 14:50 ✧ 14:28: Mat 28:16; Mak 16:7 ✧ 14:31: Jon 11:16

32 ✧ Kuñtängän Getsemane epän tobätken ahänpäj Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Node irirä näk päñku yäñapik man yäwayän yäk.

33 Ude yäñkañ ätu yepmañpän irirä Pita Jems Jon ugänpäj yämaguränkañ kuñkuñ. Kuñtängän Jesu nadäwän umuri pähap täñpöpäj yäñkuk;

34 ✧ Bänepna-ken butewaki nadäwätäk pähap ahän namitak unitä nurek yän nadätat. Unita in ñogän kodak itkañ nabän näwatkot yäk.

35 Ude yäñpeñ ätu nanak kuñpäñä bäräpi nadänpäj kome terak mañpän äpmonpöpäj komi nadäñkuko u nanatä nadän naminjirän paorän yäñpäñ ñode yäñapiñkuk;

36 ✧ O nan, gäk imaka kubä täñpayän nämo bäräp tak täyan. Unita komi bäräpi nadäwayän täyat u ketären namisi. Upäñkañ näkño nadäk nämo, gäkñaken nadäktä kañ ahäwän.

37 Ude yäñpäñ äma yaräkubä unitä itkuñ-ken äyänutpen kuñpäñ yabäwän döpmon pat itkuñ. Döpmon parirä yabänpäj Pita iwetkuk; Saimon! Gäk imata döpmon pat itan? Gäk kadäni keräpi näkkät kodak täga nämo iren?

38 ✧ Täñyabäk-ken kwitanenña ket nadänpäj yäñapik man yän itkot. Bänepjintä näk näwatta pidäm täkañ upäñkañ kehäromijin nämo yäk.

39 Ude yäwetkañä äneñi kuñpäñ yäñapik man yäñkuko udegän yäñkuk.

40 Yäñapik man ude yän paotpäñ äbänpäj yabäñkuk; Döpmona yewöpäj pat irirä. Abä yabäwänä mäyäk tañpäñ man kubä nämo iwetkuñ.

✧ 14:32: Jon 18:1 ✧ 14:34: Jon 12:27 ✧ 14:36: Rom 8:15; Gal 4:6; Mak 10:38; Jon 6:38 ✧ 14:38: Luk 11:4

41 Eruk Jesu äneņi kuņpāņ tājkuo udegān tājkaņ äbāņpāņ yāwetkuk; Ai! In dāpmon pen pat itkaņ? Kadāni tāretak! Äma Bureni-inik uwā momi äma keri terak ärokārok kadāni kerāp tāyak ņo.

42 Akwāpāņ pāņku yabāņ ahāna! Äma iwan keriken nepmakta yāwani äbatak ņo yāk.

Komi ämatä Jesu iņitkuņ

Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12

43 Jesu man ude yāņirān pengān iwarāntākiye 12 u kubā wāpi Judas u ahāņ yāmiņkuk. Komi äma, kadā boham ikek Judas-kāt penta äbuņ. Komi äma uwā bāmop äma, Baga man yāwoņärewani äma ba Juda tāņo ekāni ekāni ätu unitä yāwet-pewä äbuņ.

44 Intājukunä Judastä man kädet ņode yāwetkuk; Näkä pāņku äma u geņi dara nabāņkaņ upāņ kaņ iņirut yāk.

45 Eruk Jesu ahāņ imiņpāņ iwetkuk; Yāwoņärewani ämana! Ude yāņpāņ geņi datkuk.

46 Eruk, ude tāņpān kaņpāņä iņitpāņ kerigān topuņ.

47 Ude tāņirä iwarāntāki kubätä päipi pion gānaņ nanik wādāwān kwāpāņä bāmop äma unitāņo watä ämani kubā ura yākņat jukuni painkuk.

48 Tāņpānä Jesutä komi äma äbuņo u yāwetkuk; Jide? Intä nabāwä näk kubo äma ämik tāņpani ude tāņpapāņ kadā boham ikek nutnayāņ äbākaņ?

49 ✧ Näk kepmani kepmani kudupi yot gānaņ äronkaņ inkät ämawebe Anutu tāņo man täwetpāņ täwoņärek tāk tājkuo-ken ugān imata nämo nepmäņitkuņ? Upāņkaņ täga! Ude tāņ namiņirä

✧ 14:49: Luk 19:47, 21:37; Jon 18:20

Anutu tãño man terak näka man kudän pätak u bureni ahäwän.

⁵⁰ Ude yãñirän iwaräntäkiye kudup kañ-umuntañ kuñtänpä kuñkuñ.

⁵¹⁻⁵² Täñpäkañ äma gubañi kubä tek yabuko unitä Jesu iwatkuk. Iwarirän komi ämatä inñitnayañ tãñirä tek yabuko u pitpäñ penpen morañ metañpen kuñkuk.

Jesu manken teñkuñ

Mat 26:57-68; Luk 22:54-71; Jon 18:13-24

⁵³ Täñpäkañ Jesu imagut yäpmäj bämop äma intäjukun iranitä yotken kuñkuñ. Yot uken bämop äma, ba Juda tãño ekäni ekäni ba Baga man yäwõñärewani äma u kudup kubä-kengän ugän itkuñ.

⁵⁴ Yäpmäj kuñirä Pita mädegän yäwatpäñ yot unitãño yewa gänañ äronkuk. Äronpäñä komi äma ukät bok itpäñ kädäp äñäriñ itkuñ.

⁵⁵ Täñpäkañ Baga man yäwõñärewani ämakät Juda tãño äma ekäni ekäni u kuduptagän itpäñ Jesu kumäj-kumäj utna yäñkañ Jesu jop ikñatta jop manman ätuta wäyäkñenkuñ. Upäñkañ Jesuken imaka goret kubä nämo kañpäñ nadäñkuñ.

⁵⁶ Täñpäkañ äma mäyaptä Jesu imaka wakiwaki ude täk täñkukonik yäj jop manman ude yäñkuñ. Jop manman mäyap ude yäñkuñopäj man mebäri inigän inigän yäñkuño unita man uterakgän nämo ahäñkuk.

⁵⁷⁻⁵⁸ ✧ Yäñtäko äma ätutä akuñpäñ jopman ñode yäñkuñ; Nin Jesu u man ñode yãñirän nadäñkumäj; Näk kudupi yot äma keritä täñpani ño wärämuppäñ

kepma yaräkubätagän äneñi udewanigän äma ker-
itä nämo täñpani kubä api täñpet yäk.

59 Man yänkuño u ini-ini yänjirä mebäri kubägän
nämo täñkuk.

60 Täñpäkañ bämop äma intäjukun täñpani unitä
akuñpäñä Jesu iwet yabänkuk; Man kowata nämo
yäwerayän? Äma päke ño gäka man yäkañ ño nadäwi
jide täyak?

61 ✧ Yänjirän Jesutä man kubä nämo yänkuk. Man
nämo yänkañ kum irirän intäjukun ämatä äneñi
iwet yabäkgän täñkuk; Äma Anututä ämawebeniye
täñkentähta iwoyäwani Kristo uwä gäk? Anutu
iniñoret takamän unitäño nanaki gäk?

62 Yäwänä yänkuk; Yäyan ubayän. Näk bureni
täwetat. Äma Bureni-iniktä Anutu ärowani täño
keri bure käda ittänngän kunum gänañ gubam terak
äbänjirän api kañ-yäputneñ yäk.

63 Ude yänjirän eruk, intäjukun äma u nadäwän
wawäpäñ iniken tek wen-gäjähutpäñ yänkuk;
Mangämän imata wari yäne?

64 ✧ Anutu yänärok man iwetak unita in jide
nadäkañ? Yäwänä kuduptagän ñode yänkuñ; U
kumäkta biñam täyak yäk.

65 Ude yäwäwä äma ätutä iwit ut ibatkuñ, ätutäwä
dapuri täñpipiñpäñ keru mugwäjiñpäñ utkañ
iwetkuñ; Gäk profet unita äma gutak unitäño
wäpi niwet! yäk. Ude täñjirä komi ämatä iniñpäñ
keru pipiyänpäñ injami dapun-ken utkuñ.

Pitatä Jesu wäpi käbop peñkuk

Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27

⁶⁶ Tənpəkaŋ Pita yəman umu irirən bəmop äma intəjukunta irani unitəŋo watä webe kubä äbənpəŋ kaŋkuk;

⁶⁷ Pita kädəp əŋəriŋ irirən. Kaŋpəŋ ket tənpəŋ kaŋ-yəpməŋ əronkaŋ-əpək tənpəŋ iwetkuk; Jesu Nasaret komeken nanik ukät kuŋarani kubä gäk yäk.

⁶⁸ Yəwänä yəŋkuk; Gäk man jide yəyan? Yəŋiri guŋ täyat yäk. Ude yənpəŋ yəma-ken əpmonkuk.

⁶⁹ Əpmonirən watä webe unitä kaŋpəŋ äma itkuŋo u yəwetkuk; Äma ŋo Jesu təŋo äbotken nanik yäk.

⁷⁰ Yəwänä äneŋi äwo yəŋkuk. Eruk ätu itpəŋä ämawebe itkuŋo unitä iwetkuŋ; Nadəkaməŋ! Gäk äbot uken nanik. Gäk Galili äma! yäk.

⁷¹ Iweräwä Pitatä yəwetkuk; Anutu wəpi terak bureni-inik täwetat! Äma wəpi yəkaŋ u nəmoinik kak täyat! Nək jopman yəwawä Anututä kowata namən yäk.

⁷² ✧ Ude yəŋirən uterakgən puruptä gera yəŋirən kadäni yarä təŋkuk. Tənpəkaŋ Pitatä nadəwän tumbəpəŋ Jesutä man ŋode iwetkuko u nadəŋkuk; Puruptä gera yarä nəmo yəŋirən nəka äwo kadäni yarəkubä ude api yəwen. Ude nadəŋkaŋ nadəwän ägekorəpəŋ konəm bumta kotkuk.

15

Jesu Pailat kerikən peŋkuŋ

Mat 27:1-2,11-26; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38

¹ ✧ Tənpəŋ tamimaŋ bipaniinik bəmop ämakät Parisi äma ba äma ekäni ekäni u kuduptagən kəbeyä

tänpän Jesu utta tawan penkuḅ. Ude täḅkaḅ eruk, Jesu keru pädat tänpän yäpmän päḅku Pailat keru terak teḅkuḅ.

² Teḅirä Pailattä Jesu iwet yabänḅkuk; Gäk Juda täḅo äma ärowani ba? Yäwänä yänḅkuk; Yäyan uba yäk.

³ Täḅkaḅ bämop äma intäjukun täḅpani Jesuta yänpän-kaḅiwat man mäyap yänḅkuḅ.

⁴ Ude yänirä Pailattä Jesu äneḅi iwetkuk; Äma päke ḅonitä gäka man mäyap yänirä imata kowata nämo yäyan?

⁵ ☆ Ude iweränä Jesu kowata nämo yänḅkuk. Kowata nämo yänḅkaḅ man kum irirän Pailattä nadäwätäk taḅi täḅkuk.

⁶ Täḅpäkaḅ Pasova Orekirit Kadäni udeken Pailattä kädet ḅode täk täḅkukonik; Juda ämawebetä komi yotken irani kubäta nadänpän Pailat iwerirä nadän yämiḅpän äma u yäniḅ kireḅpewän kuk täḅkuḅonik.

⁷ Kadäni ugän äma kubä wäpi Barabas u noriye ätukät komi yotken itkuḅ. Äma uwä Rom gapmanta kokwawak nadänpän ämik pewä ahäwäpän äma kubä kumän-kumän utkuḅo unita gapmantä komi yotken yepmaḅkuḅ.

⁸ Täḅpäkaḅ Juda ämawebetä Pasova Orekirit Kadäni ätuken täk täḅkuko udegän täḅpän yän nadänpän päbä Pailattä yäma-ken käbeyä täḅpän itkuḅ.

⁹ Irirä Pailattä yäwet yabänḅkuk; Juda äma intäjö intäjukun äma ḅo pitpän tewa kwän?

☆ 15:5; Ais 53:7; Mak 14:61

10 (Man ude yäwetkuko uwä Pailattä ñode nadänpäj yäwetkuk; Juda äma ekäni ekänitä Jesuta kokwawak nadänkuño unita Jesu näkken pewä äbuk yäj nadänkuk.)

11 ☆ Tänpäkañ Pailattä Jesu tewa kwän yäj yänkuko upänkañ bämop äma unitäwä ämawebe päke u peñ yäwet-yäwet täntäko yänkuñ; Barabaspäj tewi äbäj nimän!

12 Ude yäjirä Pailattä äneñi yäwet yabänkuk; Yäkañ unita Juda täño Intäjukun Äma yäj iwet täkañ ñowä jide täñ imet?

13 Yäwänä äma päke unitä gera pähap ñode yänkuñ; Päya kwakäp terak kañ kumbän!

14 Yäwäwä yäwetkuk; Waki kubä jide täñkukta? Ude yäweränkañ ehutpäñ gera kehäromigän yänpäñ iwetkuñ; Päya kwakäp terak kañ kumbän!

15 Ude yäwäkañ ämawebe bänepi yäpmäj äpäkta Pailattä Barabas jop tewän äpämañ kuñirän Jesu kadätä päripmänpäj päya kwakäp terak utpewä kumäkta komi ämata yämän yäpmäj kuñkuñ.

Jesu yänärok man iwetkuñ

Mat 27:27-31; Jon 19:2-3

16 Yäniñ kirewänpäj Pailat täño komi ämatä Jesu yot gänañ nanik yäpmäj äpämañ päñku yot mäde käda komi äma täño yewa gänañ äronpäñ noriye ätuta gera yäjnewä äbuñ.

17 Yäjnewä äbäkañ tek gwagäri intäjukun ämatä täk täkañ udewani täñ imiñpäñjä intäjukun täño gwäpäta gupmom yenpäñ kedonj tänpäj gwäki-ken ähäät imiñkuñ.

18 Ude tänpän sära man iwetpän yänkuḡ; Juda täḡo intäjukun äma, ganiḡ oretkamän! yäk.

19 Tänpän pärip-päriptä gwäki-ken urit iwit uwaḡ ibarit täk täḡkuḡ. Tänpän gukut imäpmok täḡ imiḡpän jop iniḡ oretkamän yänkaḡ täḡkuḡ.

20 Täḡirek-irek ude täḡ imiḡ paotpänä intäjukun äma täḡo tek yänopmän imiḡpän tek iniken upän äneḡi täḡ imiḡkuḡ. Ude täḡ imiḡpän, eruk päya kwakäp terak utnayän imagut yäpmän kuḡkuḡ.

Jesu päya kwakäp terak utkuḡ

Mat 27:32-34; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

21 ✧ Eruk, yänikḡat yäpmän kuḡpänä äma kubä wäpi Saimon u epäniken naniktä äbätängän äbä peronkuḡ. Uwä Sairini komeken nanik, Aleksada kenta Rufus unitäḡo nani. Äbä peronpänä peḡ iwet-pewä Jesu täḡo päya kwakäp buramiwänkan penta kuḡkuḡ.

22 Kuḡtängän kome kubä wäpi Golgota, u ninin man terak gwäki kokäp, u ahänkuḡ.

23 Ahänpänä eruk Jesuta wain umekät päya umumi kubä ukät awähutpän Jesu gupi kwitawän yänpän imiḡkuḡ. Imäwä bitnäḡkuk.

24 ✧ Täḡirä komi ämatä teki yänopmän imiḡpän päya kwakäp terak utkuḡ. Päya kwakäp terak utpänä Jesu täḡo teki yäpmäkta komi ämatä närepmirek gärepmirek täḡkuḡ.

25 Tänpän 9'kirok täḡirän utkuḡ.

26 Täḡpäkaḡ Jesu gwäki-ken punin käda man kudän ḡode kudän täḡkuḡ;

NowÄ JESU, JUDA Ämawebe Täḡo

INTÄjukun Äma.

27 Tängpäkaŋ kubo äma yarä, kubä kukŋi kubä kukŋi yepmaŋpäŋ bok däpuŋ. [

28 ✧ Ude täŋirä Anutu täŋo man ŋode kudän täwanitä bureni ahängkuk; Kawä äma waki täŋpani täŋkuk.]

29-30 ✧ Tängpäkaŋ ämawebe kuŋkaŋ äbäk täŋkuŋo unitä yängärok man iwetpäŋ ketsiwon täŋpäŋ yängkuŋ; A! Gäk ŋonitä kudupi yot wärämutpäŋ kepma yaräkubäta äneŋi api täŋpet yäng yängkuno udegän gupka täŋkentängpäŋ päya kwakäp terak naniktä äpiwä!

31 Ude yängirä bämop äma ba Baga man yäwonjärewani äma unitä udegän täŋ-irenpäŋ näwetgäwet täŋpäŋ yängkuŋ; Äma ŋowä äma ätu täga täŋkentäng yämik täŋkukopäng ini gupi täŋkentäktä täŋpäŋ wakaŋ yäk.

32 Ŋowä Anutu täŋo iwoyäwani Kristo, Isrel täŋo Intäjukun Äma itak u täŋpäwä päya kwakäp terak naniktä äpäŋirän kaŋkaŋ nadäkinik täŋ iminawä! yäng yängkuŋ. Tängpäkaŋ äma yarä däpmängpäŋ kukŋi kukŋi yepmaŋkuŋo unitä udegän yängärok iwetkumän.

Jesu kumbuk

Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30

33 ✧ Täŋpäŋ kome kepma bämopi-inik uken kome dapuri kumbuk. Kumängirän kome kudup bipmäng utpäŋ patpäŋ it yäpmäng kuŋirän 3'kirok täŋkuk.

34 ✧ Täŋpäŋ 3'kirok ude täŋirän Jesutä iniken man terak gera taŋi ŋode yängkuk; Elai, Elai, lema

✧ 15:28: Ais 53:12 ✧ 15:29-30: Sam 22:7; Sam 109:25; Mak 14:58

✧ 15:33: Amo 8:9 ✧ 15:34: Sam 22:1

sabaktani? U ninin man terak Anutuna, Anutuna imata nepmanʔtan?

³⁵ Ude yänjirän äma kaŋ itkuŋo unitä nadänpän yänkuŋ; Nadäwut! Elaijata gera yäyak yäk.

³⁶ ✧ Yänjirän nadänpän äma kubätä bäräŋeŋ päŋku imaka kubä bima yabut bumik yäpmpän wain ume jägämi gänaŋ yäputpän jikon terak pädät tänpän Jesuta iminpän noriye yäwetkuk; Pewut! Jop itpän këna. Elaijata bureni päbä ketärewayän käwep yäk.

³⁷ Ude tänjirä Jesu äneŋi gera taŋi yänpän kumbuk.

³⁸ Kumänjirän kudupi yot gänaŋ tek taŋi bagata pewä wädäwani u punin ununitä komen umu ini wewän täreŋkuŋ.

³⁹ Tänpän Jesutä kumänjirän komi äma täŋo watä äma unitä dubini-ken itkaŋ kawän inide kubä tänpäpän yänkuk; Bureni-inik, äma ŋowä Anutu täŋo Nanaki!

⁴⁰ ✧ Tänpäkaŋ webe ätu ban itkaŋ Jesu kumänjirän kaŋkuŋ. Ukät nanik ätu täŋo wäpi ŋode; Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria, Jems gubaŋi kenta Joses täŋo miŋi u, ba Salome ukät penta itkuŋ.

⁴¹ Webe u kuduŋtagän Galili komeken naniktä Jesu iwarän tänpän watä epän täŋ imin yäpmpän äbäk täŋkuŋonik. Täŋkaŋ ugän nämo, webe ätu Jesu-kät Jerusalem yotpärare-ken penta äronkuŋo u imaka, äbä itpän kaŋkuŋ.

Jesu äneŋkuŋ

Mat 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Sabat keräp täñirän eruk bipäda Juda täño äma ekäni kubä wäpi Josep u äbuk. U komeni Ari-matea. Uwä Anututä intäjukun itkañ yabäñ yawat piäni kwawak ahäñirän kakta itsämäñtäñ kuñat täñkukonik. Eruk, äma unitä Pailat-ken umunkät nämo, bätakigän kuñpäñ Jesu täño gupi awañ gänañ änekta iwet yabäñkuk.

⁴⁴ Täñirän Pailattä yäñkuk; Wa! Imata bäräñeñ kumäñtak yäñ nadäñpäñ komi äma täño intäjukun äma yäñpewän äbänä iwet yabäñkuk; Jesu bureni kumak?

⁴⁵ Äma unitä bureni kumak yäñ yäwänä Joseptä Jesu gupi änekta nadäñ imiñkuk.

⁴⁶ Nadäñ imiñirän Joseptä päñku tek paki suwañpäñ, Jesu täño gupi päya kwakäp terak nanik ketäreñ päpä tek yäpuko unitä uwäk täñkuk. Ude täñpäñ mobä awañ kodaki kubä äma kumbani pekta biñam äneñpani u gänañ peñkuk. Peñpäñä mobä kubä pimiñ iwat-pewän päñku mobä awañ meni uwä yäput pipiñkuk.

⁴⁷ Äneñirän Maria Makdala komeken nanik ukät wahupi Maria Joses täño miñi, yarä u kañkumän.

16

Jesutä äneñi akuñkuko unitäño manbiñam

Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10

¹ Täñpäkañ Juda täño Sabat täreñirän Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria Jems täño miñi ba webe kubä wäpi Salome unitä Jesu täño gupi ärut imikta gakañi mebari mebari kábäñi tägatäga u suwañpäñ tuñum täñkañ itkuñ.

² Eruk Sande tamimaŋ kome ket nämo yäŋejirän tuŋum ukeŋo yäpmäŋ Jesu täŋo gupi peŋkuŋ-ken uken kuŋkuŋ.

³⁻⁴ Kuŋit kuŋit yäŋpäŋ-nadäk ŋode täŋtäŋ kuŋkuŋ; Mobä, awaŋ meni täŋpipiwani u netätä yäpmäŋ keweŋ nimayäŋ? Ude yäŋpäŋ dapun täŋpäŋ kaŋkuŋ; Mobä pähap uwä yäpmäŋ keweŋkuŋo mobä awaŋ meni tumäŋjirän.

⁵ Eruk ude kaŋkaŋ äroŋpäŋ kaŋkuŋ; Äma gubaŋi kubä tek paki nitek awaŋ käwuri bure käda maŋit irirän. Kaŋpäŋ umuntaŋpäŋ bumta kwaiŋkuŋ.

⁶ Kwaiŋjirä yäwetkuk; Umuntäneŋo. In Jesu Nasaret nanik päya kwakäp terak utkuŋo ukeŋo känayäŋ äbäkaŋ? U ŋo nämo itak yäk. Akumaŋ kuk! Patpat bägupigän ŋo kawut!

⁷ ✧ Unita in päŋku Pita ba iwaräntäkiye ätu biŋam ŋode yäwerut; Jesu uwä Galili komeken intäjukun it kirewayäŋ kuk. U päŋku kawut, täwetkuko ude.

⁸ Ude yäweränkaŋ webe yaräkubä uwä umun pähap täŋkaŋ awaŋken naniktä metäŋpeŋ kwaiŋtäŋ kuŋkuŋ. Bumta umuntaŋkuŋo unita imaka kaŋkuŋo u ämawebe nämo yäwettäŋ kuŋkuŋ.

Jesu noriye wanoriye ahäŋ yämiŋkuk
Mat 28:9-10; Jon 20:11-18

[
⁹ ✧ Jesu uwä Sande tamimaŋ kumbani-ken naniktä akumaŋ päŋku Maria Makdala nanik, bian mäjo 7tä magärani Jesutä ini yäwat kireŋ imiŋkuko u ahäŋ imiŋkuk.

10-11 ✧ Ahəŋ imiŋirən webe uwä pəŋku äma Jesu-kät kuŋarani konäm butewaki təŋ irirä yabəŋpəŋ Jesu u nämo kumbuk, kodak irirən kat yəŋ yäweränkaŋ nadäwä bureni nämo təŋkuk.

12-13 Eruk kadäni kubä äma yarä yotpärare peŋpeŋ kädət miŋin kuŋirən Jesutä gupi inigän kubä äworeŋkaŋ ahəŋ yämiŋkuk. Ahəŋ yämänkaŋ äma yarä unitä äyənütpeŋ pəŋku noriye ätu yäweränkaŋ udegän nadäwä bureni nämo təŋkuk.

14 ✧ Eruk, u punin terak iwaräntäkiye 11 u yot kubäken ketem naŋ irirä ahəŋ yämiŋpəŋ ŋode yäwetpəŋ yabəŋ yəŋkuk; Imata nadäkinikjin nämo itkaŋ? Ba imata notjiye ätu kodak irira nabəŋpəŋ biŋam täwetkuŋo u nadäwä bureni nämo təkəŋ?

15 ✧ Ude yəŋpəŋ yäwetkuk; In komeni komeni kuŋkaŋ ämawebe it yäpməŋ kukaŋ udegän Man-biŋam Täga u kaŋ yäwettəŋ kut.

16 ✧ Äma kubätä näk nadəŋ namikinik təŋpəŋ näk wäpna terak ume ärurayəŋ təkə uwä Anututa biŋam api təŋpek. Təŋ, äma kubätä nadəŋ namikinik nämo təŋpayəŋ təkə uwä Anututä geŋita biŋam api tewek.

17 ✧ Ämawebe nadəŋ namikinik təŋpəŋ kuŋatnayəŋ təkəŋ unita kehäromi yämiŋira näk wäpna terak kudän ŋode api tənəŋ; Mäjo api yäwat kireneŋ, ba man kotäk kudupi kudupi terak api yänəŋ,

18 ✧ ba gämok keritä api yepmäŋitneŋ, ba ume waki naŋirä unitä nämo api dəpek, ba äma käyäm ikek keritä gupi-ken iŋirirä api təganəŋ.

✧ 16:10-11: Mat 28:10 ✧ 16:14: 1Ko 15:5 ✧ 16:15: Apos 1:8

✧ 16:16: Apos 2:38 ✧ 16:17: Apos 2:4; Apos 8:7, 10:46 ✧ 16:18:

Luk 10:19; Apos 28:3-6

Jesu kunum gänaŋ äronkuk
Luk 24:50-53; Apos 1:9-11

¹⁹ ✧ Eruk Ekäni Jesutä man ude yäwet morenpän irirän Anututä imagut yäpmän kunum gänaŋ äronkuk. Äronkuko uken Anutu keru bure käda itkukotä itak.

²⁰ ✧ Äronjirän iwaräntäkiye komeni komeni kuŋ morenpän mani biŋam yäŋahän yäpmän kuŋkuŋ. Täŋirä Ekänitä bämopi-ken itpän epäni täkta täŋkentän yämiŋit mani biŋam u täŋkehärom takta kudän kudupi ämawebeniye-ken pewän ahänkuŋ.]

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5